

ŽUTE IKONE: NASLIJEĐE "SIMPSONOVIH" I NJIHOVIH OZLOGLAŠENIH IMITATORA

Alen Avdić

Revolucija u žutom:

Kako su "Simpsonovi" preoblikovali televiziju i društvo

U panteonu povijesti televizije, malo je emisija imalo tako dubok i trajan uticaj kao "Simpsonovi". Od svog debija 1989. godine, ovaj animirani *sitcom* nije samo zabavljao milione, već je i revolucionirao jedan čitav žanr, spajajući oštru satiru s porodičnom dinamikom. Okarakterizirani svojim izrazitim umjetničkim stilom i kulturološki rezonantnim humorom, "Simpsonovi" su postavili temelje za novu vrstu animiranog programa. Tokom više od tri desetljeća ovaj kultni serijal se pokazao kao mnogo više od obične animirane televizijske serije. Pojavivši se kao kulturni fenomen, serija se utkala u tkivo društva, ostavljajući neizbrisiv trag u popularnoj kulturi.

Tvorac serijala Matt Groening je debitirao sa svojom animiranom serijom u decembru 1989. i nije dugo trebalo da disfunkcionalna, ali simpatična porodica Simpson postane kulturološka sila. Satirični svjetonazor koji je Groeningova serija imala na dinamiku američke porodice i njen britak humor odjeknuli su kod publike. Brzo ju je to dovelo do uspjeha na televiziji pa

je serijal sa žutim likovima¹ postao relevantan faktor za oblikovanje humora u modernoj eri. Revolucionirali su pejzaž komedije na televiziji: njihovi bezobzirni humor, pametna igra riječi i satira utrli su put novoj eri animiranog filma i *sitcom* komedije. Izrazi poput Homerovog kulnog uzvika "D'oh!" ili Bartove vragolaste krilatice "Jedi mi šorc"² uvriježile su se u leksikonu humora. No, osim smijeha, "Simpsonovi" su postali platforma za inteligentne društvene i političke komentare. Emisija se neustrašivo bavila pitanjima u rasponu od zaštite okoliša i konzumerizma do politike i religije. Držala je ogledalo društvu, koristeći satiru za razmišljanje o savremenim problemima s duhovitošću koja je privlačila odrasle i mlađu publiku.

Trajna privlačnost "Simpsonovih" leži u njihovom gradu Springfieldu, potpuno fiktivnom mjestu koje je dobilo ime po najčešćem toponimu u Sjedinjenim Američkim Državama. Springfield je mikrokozmos Amerike: njegovi šarenoliki stanovnici (od kojih svaki ponaosob može da učestvuje kao sporedan lik u nekoj epizodi ili da se čitava epizoda vrti o njemu/njoj) i apsurdne pojave odražavaju raznolikost i neobičnosti stvarnih američkih zajednica. Sposobnost serije da izmašta našoj stvarnosti srodni, ali pretjerano karikiran svemir značajno je pridonijela njezinoj univerzalnoj privlačnosti. Slavne *cameo* uloge koje su se pojavljivale decenijama, Simpsonove su uzdigli do uopštene umjetnosti u animiranim serijama. Tokom godina ugostili su brojne gostujuće zvijezde, od muzičara i glumaca do političara. Taj je trend utjecao na kasnije animirane serije, potvrdivši da animirane serije mogu privući talente s A liste.

Uticao na animaciju i televiziju "Simpsonovih" je ogroman. Oni su postavili pozornicu za ponovno oživljavanje animiranog sadržaja za odrasle. Njihov uspjeh otvorio je vrata serijama kao što su "Family Guy", "American Dad!", "South Park", i "Rick & Morty", dokazujući da animirane serije mogu biti zabavne i intelektualno poticajne za zrelu publiku.

1 Razlog prepoznatljive žute boje likova u "Simpsonovima" je taj što je Groening, kada je crtao svoje likove, pri ruci imao samo žutu boju i odlučio je da zadrži jarke tonove ove boje u produkciji.

2 Eng. 'Eat my shorts!' - za sve namjere i svrhe, to je samo način da se nekome odbrusi (eufemizam drske verzije: "Poljubi me u dupe."). Izvorno je s njom eksperimentirala pri čitanju scenarija s glumcima i istu pročitala Nancy Cartwright, glumica koja daje glas Bartu, bila je to fraza koje se sjećala iz sredjoškolskih dana. početkom i do sredine 1970-ih.

Promocijom i ikoničnim brendiranjem "Simpsonovi" su postali marketinški gigant, a njihovi likovi ukrašavaju sve, od majica i kutija za užinu do videoigara i atrakcija u tematskim parkovima. Ikonično brendiranje serije pretvorilo je obitelj Simpson u globalne kulturne ambasadore: Presađeni su u više od 70 zemalja i imaju međunarodnu rezonancu s prilagođenim verzijama koje ne samo da prevazilaze jednostavno prevođenje jezika, već prilagođavaju svoj program tako da odražava kulture u kojima se pojavljuje, kako na televiziji tako i putem interneta. Ne samo da su revolucionirali i animirani program i porodični sitcom, već su i pionir novog talasa popularne satire u 21. vijeku. Zaslužili su mjesto u istoriji televizije i imaju značajan uticaj na kulture koje je posjećuju i satiriziraju (Cartoon Curiosities, 2016.)

"Simpsonovi" u popularnoj kulturi označavaju povijesno sjecište nekoliko medija: satire, političkih crtanih filmova, američkog sitcoma i animirane televizije. Sintetizirajući sve ove žanrove, "Simpsonovi" označavaju značajan napredak u svakom od njih i kombinaciju rijetkog utjecaja koja je bazirana na karikaturi koja se pokazala učinkovitom alatkom još od minulih vremena: I satiru i ranu političku karikaturu naglašava pojam deformacije, namjernog pogrešnog predstavljanja značajki kako bi se na njih privukla pozornost ili njima manipuliralo u neku svrhu. Doista, rana upotreba karikature potječe iz, ni manje ni više, nego koncepta deformacije Leonarda da Vincija; izrazio je protuumjetnost u grotesknim karikaturama kako bi osporio "ljepotu" savršenstva. "Detalji čine savršenstvo, a savršenstvo nije detalj", rekao bi Da Vinci, savršeno oslikavajući svoj umjetnički revolucionarni pristup savršenstvu (Vallentin 1938: 67).

Karikature su evoluirale iz tog početnog odbijanja savršenstva u umjetnički medij koji je služio preuveličavanju nesavršenosti vanjskih, a na kraju i unutarnjih ljudskih osobina. U početku, ti rani oblici grafičke satire nisu bili dizajnirani za oči javnosti zbog percipiranog nedostatka utrživosti. Jasno je da se zbog kulturnih fenomena poput "Simpsonovih" ova koncepcija utrživosti grafičke satire danas dramatično promijenila (Cartoon Curiosities, 2016.). U Njemačkoj je Martin Luther bio jedan od prvih koji je stvarao i distribuirao karikature, u njegovom slučaju kao oblik vizualne propagande protiv Katoličke crkve. Šireći grafičku satiričnu umjetnost po zemlji, uspio je ujediniti niži (koji je uglavnom bio previše nepismen da bi razumio nevizualnu satiričnu

književnost) i srednji sloj pod zajedničkim ciljem svoje društveno-političke revolucije (Lohse 1986: 46).

Nakon što se pokazala učinkovitom kao sredstvo propagande, karikaturu su koristile i sile zla. Prije Drugog svjetskog rata karikaturisti njemačkih nacističkih novina koristili su se grotesknim, antisemitskim karikaturama Židova u grafičkoj satiri kako bi mobilizirali mržnju koja je pokrenula holokaust (Kemnitz 1973: 81). Zanimljivo, dok je Hitlerova vlada koristila crtiće kao propagandu, zloglasni dječji autor kojeg poznajemo kao dr. Seussa radio je u odjelu za animaciju američke vojske stvarajući političke crtane filmove, uglavnom satirizirajući Njemačku i Italiju; ove su karikature bile usmjerene na mobilizaciju američkih trupa protiv autoritarnih režima Hitlera i Mussoลินija (Minear 2013:89).

Oba povijesna prijeloma koja su uslijedila nakon distribucije ovih karikatura označavaju rane primjere karikatura koje služe za mobilizaciju, i na neki način manipuliranje masama. Američka povijest, čija je kulturna tradicija plodno tlo za Simpsons, jednako je bogata satirom i političkim stripovima, i kao pohvalnim i inspirirajućim govorima čelnika vlade ali i kao činovima pobune protiv vlasti. Benjamin Franklin stvorio je ono što se smatra jednom od prvih političkih karikatura u američkoj povijesti sa svojim poznatim crtežom odsječne zmije "Join or Die"³ (Moss 2007: 241). Ovaj crtež, koji su navodno objavile novine u svakoj koloniji, postao je i nastavlja biti simbol u SAD-u kao poziv na jedinstvo. Ovo je rani primjer korištenja karikature za kataliziranje određene političke ideje u povijesti SAD-a, a trend je uslijedio nakon toga. Ovi američki crtići susreli su se s britanskim pandanima tijekom i nakon američke revolucije, od kojih su mnogi slavno ismijavali Georgea Washingtona i američke vojnike (ibid.)

Gusta i raznolika američka ostavština karikaturista, koji su radili za novine i časopise diljem zemlje, prethodila je i uvelike utjecala na Matta Groeninga, tvorca "Simpsonovih". Crtači stripova poput Garyja Larsona bavili su se političkim temama, ali su uglavnom koristili karikature u njegovim stripo-

3 "Pridruži se ili umri" Benjamin Franklin kreirao je politički crtani film 1754. koji prikazuje zmiju isječenu na segmente, od kojih svaki predstavlja britansko-američku koloniju, s porukom koja poziva na kolonijalno jedinstvo. Slika je od tada postala simbol jedinstva i doživjela je remake u savremenim političkim kontekstima

vima "Farside" kako bi izrazili nadrealističke komične ideje, često uključujući antropomorfne životinje (Larson 1995:67). Larson je većinom koristio komediju da proširi svijest u više jezičnom smislu, umjesto da podigne svijest o političkim pitanjima. Politički nabijeniji karikaturisti, poput Paula Conrada i Barryja Blitta, bavili su se relevantnim i kontroverznim aktualnim događajima na tjednoj, a ponekad čak i dnevnoj bazi. Iako su ti politički karikaturisti koristili svoju slobodu izražavanja, nisu svi prošli bez posljedica: Zapravo, notorno provokativni karikaturist *LA Timesa* Paul Conrad stavljen je na popis neprijatelja predsjednika Richarda Nixona zbog njegovog niza intenzivno satiričnih karikatura objavljenih uz izvješća o skandalu Watergate - to je bio znak časti kojim se Conrad hvalio do kraja života (Dennis 1974: 644).

I predsjednik George W. Bush i njegova supruga su imali svoje pritužbe. Predsjednik je slavno izrazio svoje neodobravanje porodice Simpson, tvrdeći: "Američke obitelji trebale bi pokušati biti manje poput Simpsonovih, a više poput Waltona"⁴ (Armstrong 2005). Karikaturist iz New Yorkera Charles Addams stvorio je "Obitelj Addams", seriju stripova koja je satirizirala percepciju tradicionalne američke obitelji s disfunkcionalnom obiteljskom dinamikom čudovišta i čovjeka. Ova se porodica od tada razvila u televizijski, filmski i pozorišni fenomen koji kroz svoje reiteracije nastavlja da bude relevantan i danas. Addams je svoje karikature o "Obitelji Addams" koristio kao medij za rješavanje društvenih, posebice obiteljskih pitanja, umjesto političkih pitanja.

Slično ovome, u začetku, tvorac "Simpsonovih" preuzeo je oštar pristup crtanim filmovima, ali s više društvenim nego političkim fokusom u svom nemilosrdnom stripu "Život u paklu", od kojeg je prvotno želio napraviti TV seriju prije nego što je predstavio "Simpsonove". U "Životu u paklu", priče o antropomorfnim zečevima korištene su za satiriziranje onoga što je Groening vidio kao užasnu stvarnost Los Angelesa. Slično Charlesu Addamsu Groening je stvorio obitelj Simpsonovih kako bi doveo u pitanje tradicionalne percepcije američke porodice, ali u novom medijskom ruhu, animiranoj televizijskoj seriji. Budući da je djelovao u ovom složenijem mediju, "Simpsonovi" su uspjeli kombinirati humor izvučen iz disfunkcionalne po-

4 Osnovne porodične vrijednosti "Waltonovih" su snažno usredsređene na ljubav, upornost i moralni integritet. Serija naglašava važnost jedinstva porodice i podrške u prevazilaženju nedaća s patrijarhalnim predznakom koji je, nedvojbeno, odgovarao republikanskim vrijednostima predsjednika Busha.

rodične dinamike s društvenom satirom u likovima koji okružuju obitelj, ali i političkom satirom domaćih i međunarodnih pitanja kojima se serija bavi.

Kao tv-sitcom, "Simpsonovi" su stvoreni kako bi se suprotstavili tradicionalnoj koncepciji funkcionalnog sitcom-a obitelji koji su stvorile popularne serije poput "Waltonovih", "Porodica Brads" i "Volim Lucy". "Simpsonovi" su eksplicitno disfunkcionalni, ali su također i animirana serija sitcoma, koncept koji je u sebi bio kontra tradicionalnijem sitcom-u. Kao crtani film, "Simpsonovi" su bili jedan od prvih koji je ciljao na odraslu populaciju. Animirane porodice koje su se pojavile prije njega, poput "Porodice Kremenko" i "Jetsonovih", stvoreni su za djecu, a popularnost i uloga koju su ti crtići uspostavili privukli su široku publiku Simpsonima, od djece fascinirane šarenim crtanim slikama do odraslih zabavljenih njegovim britkim humorom. Bio je to, u tom smislu, prvi međugeneracijski crtić koji se pojavio.

No, dok su "Porodica Kremenko" i "Jetsonovi" animirane serije koje su koristile klasičnu epizodnu strukturu sa samostalnim pričama u kojima je epizoda često uključivala jednostavan sukob koji je riješen do kraja, održavajući lagan i formulaičan pristup, "Simpsonovi" su uveli složeniji narativni stil. Često sadrže kontinuirane priče, razvoje likova i društvene komentare, omogućujući epizodama da se povežu sa širim temama i problemima iz stvarnog svijeta. Ova serijalizacija omogućuje veću dubinu i kontinuitet, potičući gledatelje da prate likove tokom vremena.

"Simpsonovi" su pioniri u prilagođavanju animiranih serija za široku publiku što je učvrstilo njihovu poziciju kao prve prave međugeneracijske serije. "Simpsonovi" su postavili temelje za kritički i humorom obojen prikaz svakodnevnog života, da bi na scenu ušli moderniji animirani serijali poput "Family Guy", "American Dad", "Rick & Morty", "South Park" i ini. Ovi serijali su nastavili da istražuju granice satire i socijalne kritike, često koristeći pretjeranu ironiju, sarkazam i provokativne teme čime će kroz naredne decenije cementirati svoj status kontroverznih i ozloglašanih imitatora jašući upravo na satiričnoj recepturi koju su zavještali "Simpsonovi".

Žuti arhetipovi pod lupom: Animirana psiha žitelja Springfielda

"Simpsonovi" nisu zabilježili uspjeh samo kao komedija ili satira, već i kao vježba u istraživanju psihološkog spektra unutar porodičnog nukleusa. Svaki lik u "Simpsonovima" utjelovljuje različite psihološke profile i arhetipove – Homer kao impulzivni id, Marge kao požrtvovna skrbnica, Bart kao buntovni antijunak, Lisa kao intelektualna idealistica i Maggie kao tiha promatračica. Kroz pretjerivanje i satiru, serija odražava psihološke fenomene iz stvarnog svijeta, pružajući istovremeno publici i smijeh i uvid u bogati svijet koji je Groening stvorio kroz svoje likove. Homer Simpson je kvintesencijalno "čovjek-dijete", vođeno prvenstveno trenutnim zadovoljstvom. Sigmund Freudova trodjelna teorija osobnosti - id, ego i superego - pruža koristan okvir za razumijevanje Homera. On uglavnom djeluje pod kontrolom ida, koji je Freud definirao kao instinktivnu komponentu osobnosti koja traži zadovoljstvo i izbjegava bol (Freud, 1923./1961: 45.). Homerova impulzivnost, lijenost, ljubav prema krofnama i konzumacija alkohola odražavaju zanemarivanje dugoročnih posljedica. Često djeluje bez razmišljanja, što je obilježje niskog izvršnog funkcioniranja. Studije u psihologiji povezuju takvo ponašanje s deficitima u prefrontalnom korteksu, području odgovornom za prosuđivanje, planiranje i kontrolu impulsa (Anderson i sur., 1999.). Homerova česta nemogućnost odgađanja zadovoljstva stavlja ga u kontrast savjesnijim likovima poput Marge i Lise: Ipak, Homerov lik nije isključivo negativan. On pokazuje odanost, privrženost i trenutke iznenađujućeg uvida, što sugerira emocionalnu inteligenciju u naletima, ako ne i dosljedno. Njegova dječija nevinost i potreba za odobravanjem također ukazuju na nesiguran manir privrženosti, moguće ukorijenjen u zanemarivanju i emocionalnom zlostavljanju koje je pretrpio od svog oca, Abea Simpsona. (ibid.)

Homerova ljepša polovica, Marge Simpson, utjelovljuje arhetip savjesnog matrijarha, često djelujući kao moralni kompas obitelji. Prema velikih pet osobina ličnosti (Costa & McCrae, 1992.), Marge je izuzetno savjesna i ugodna osoba koja pokazuje snažno izvršno funkcioniranje, kontrolu impulsa i emocionalnu regulaciju. Margeina hiperodgovornost i sklonost perfekcionizmu podudaraju se s karakteristikama osobe koja je kooperativna i popustljiva, ali može potisnuti emocije, posebno ljutnju (Weidner & Collins, 1993). Često sublimira svoje frustracije kućanskim poslovima pasivno-agresivnim primjedbama, što ukazuje na potiskivanje negativnog afekta umjesto

izravnog izražavanja. Njezino često preuzimanje odgovornosti za disfunkciju obitelji odražava gotovo kompulzivnu ulogu njegovateljice, što bi moglo biti povezano s međuovisnošću. Često zanemaruje vlastite potrebe radi obitelji, ponašanje koje se često opaža kod pojedinaca odraslih u nepredvidivim ili nestabilnim okruženjima.

Homerov i Margein sin, Bart, vjerovatno je miljenik publike čije se ponašanje – prkos, nestašluk i traženje uzbuđenja – podudara se s karakteristikama povezanim s poremećajima ponašanja i prkosnim poremećajem opozicije (ODD) kod djece (Američko udruženje psihijatar, 2013.): Međutim, za razliku od prave antisocijalne osobnosti, Bart pokazuje krivnju, naklonost i kajanje, posebno u epizodama koje ističu njegovu emocionalnu dubinu. Bartova visoka ekstraverzija, niska savjesnost i visoka otvorenost prema novim iskustvima ukazuju da ima kreativnu, ali nepromišljenu osobnost. Njegov akademski neuspjeh i problemi u ponašanju mogu proizaći iz nedijagnosticiranog ADHD-a (poremećaj pažnje s hiperaktivnošću), što dokazuju impulzivnost, slaba koncentracija i potreba za stimulacijom (Barkley, 1997.).

No, Bartov prkos također služi kao oblik otpora krutom sistemu – njegove ludorije mogu se protumačiti kroz socio-psihološku prizmu kao subverzivni prosvjed protiv institucionalnog autoriteta (škola, religija, porodica). Njegove podvale i smicalice često ciljaju na licemjerje ili nepravdu, iako to čine vrlo nezrelo. Njegova sestra, Lisa Simpson, je možda psihološki najnijansiraniiji lik u seriji. Darovita i idealistična, često doživljava otuđenje i egzistencijalni strah. Njene kognitivne sposobnosti svrstavaju je u kategoriju darovite djece, a njena iskustva odražavaju ona opisana u istraživanjima o darovitoj mladeži – naime, pojačana osjetljivost, perfekcionizam i asinhroni razvoj (Silverman, 1993.). Lisa pokazuje osobine depresije i anksioznosti, često potaknute njenom izolacijom i teretom visokih očekivanja. Često preispituje smisao života, što ukazuje na sklonost egzistencijalnoj anksioznosti, koja može biti uobičajena među intelektualno naprednom djecom (Yalom, 1980.). Njen moralni kompas je izuzetno snažan, vođen empatijom i pravdom, što je smješta visoko na ljestvici etičnosti. Iako emocionalno zrela, Lisa povremeno pokazuje opsesivne tendencije, posebno oko akademskog uspjeha i ekološkog aktivizma, odražavajući vrstu rigidnog razmišljanja povezanog s poremećajima iz anksioznog spektra.

Naјmlađe dijete Simpsonovih, Maggie, iako neverbalna, igra јedinstvenu psihološku ulogu. Njena tišina i inteligencija sugeriraju arhetip hiperperceptivnog promatrača. U nekim epizodama Maggie pokazuje napredne vještine rješavanja problema i empatiju, što implicira preranu razvijenost. Ona može predstavljati "тиhu patnju" u disfunkcionalnim obiteljskim sustavima - djecu koja internaliziraju stres, ali pokazuju malo vanjskih emocija (Minuchin i sur., 1975.). Uprkos svojim godinama, Maggie je počinila ekstremna djela (npr. pucala je u gospodina Burnsa) i obično je prikazana komično. Ti se trenuci mogu metaforički čitati kao podsvjesni utjecaj obiteljske disfunkcije koji izbija kroz naizgled pasivan lik.

Springfield, grad u kojem Simpsonovi žive, je prostrani psihološki krajolik. Svaki lik, od porodice Simpson do drugih stanovnika grada, odražava duboke psihološke istine o tome svijetu, ali i Sjedinjenim Američkim Državama. Ti likovi utjelovljuju niz mentalnih stanja i ponašanja, od narcizma i represije do tjeskobe i moralnog idealizma. Genijalnost Groeningove serije leži u predstavljanju tih problema kroz humor, čineći ih pristupačnima, a istovremeno ostavljajući ih psihološki bogatima. Ovo se vidi na nekim od likova s kojima Simpsonovi imaju redovne interakcije: Ned Flanders, na primjer je lik koji se previše identificirao sa superegom, Freudovim internaliziranim moralnim autoritetom. Njegova ekstremna religioznost i neumoljivi optimizam maskiraju unutarњу krhkost. Flanders potiskuje negativne emocije i sukobe, uvijek reagirajući na nedaće vedrim frazama. To može odražavati ono što je Carl Jung nazvao "personom" - društveno prihvatljivom fasadom koja skriva dublju složenost (Jung, 1953.). Nedova pozadina otkriva djetinjstvo obilježeno permisivnim roditeljstvom, nakon čega slijedi pretjerana korekcija putem agresivne bihevioralne terapije ("Uragan Neddy", 8. sezona), što sugerira neriješenu traumu. Njegov kruti moral i potreba za kontrolom često postaju neadaptivne, posebice kada se stvarnost ne poklapa s njegovim rigidnim svjetonazorom – oblik kognitivne disonance.

Slaba adaptivnost "krasi" i direktora nuklearne elektrane u kojoj Homer radi. Charles Montgomery Burns, stari je milijarder, često antagonist serije koji pokazuje klasične simptome narcisoidnog poremećaja osobnosti (NPP). Njegova megalomanija, nedostatak empatije, eksploatatorsko ponašanje i fiksacija na moć usko se podudaraju s kriterijima potrebnim za stu-

diju slučaja malignog narcizma, opasnije mješavine narcizma i antisocijalnih osobina (Kernberg, 1984). Njegova povijest implicira ranu deprivaciju ili precjenjivanje, što moguće objašnjava njegovu potrebu za dominacijom i kontrolom drugih. Burnsova fizička krhkost u kontrastu s njegovom psihološkom okrutnošću stvara paradoksalnu figuru: jednu koja je slaba u tijelu, ali monstruoza u egu. Burnsova suprotnost je Milhouse Van Houten, Bartov najbolji prijatelj, koji je model naučene bespomoćnosti i ovisnosti. Često traži potvrdu od drugih – posebno od Barta – i pokazuje nisko samopoštovanje. Njegov obiteljski život je nestabilan; gorki razvod roditelja i emocionalno zanemarivanje učinili su ga privrženim i tjeskobnim, osobine koje su u skladu s anksiozno-preokupiranim stilom privrženosti (Bartholomew & Horowitz, 1991). Milhouse je često meta maltretiranja i rijetko se nameće, što vjerojatno pojačava njegov naučeni osjećaj nemoći. Iako pokazuje odanost i osjetljivost, njegova duboka nesigurnost i ovisnost o drugima za emocionalnu regulaciju sugeriraju poteškoće u formiranju autonomnog identiteta. Još jedan zanimljiv lik iz Springfielda je školski direktor Skinner, Bartov zakleti neprijatelj, represivni konformist i veteran vijetnamskog rata sa simptomima sličnim PTSP-u, koji strogo slijedi pravila i poštovanje autoriteta – obje osobine autoritarnog razvoja osobnosti (Adorno i sur., 1950.). Njegov odnos s majkom, Agnes Skinner, graniči s emocionalnom isprepletenošću, uspoređujući njegovu individuaciju i autonomiju odrasle osobe. Skinnerov neurotičnost, rigidnost i potisnute romantične želje ukazuju na neriješeni unutarnji sukob. Njegova potreba za održavanjem reda u osnovnoj školi Springfield može poslužiti kao mehanizam suočavanja s unutarnjim haosom i nedostatkom osobnog ispunjenja.

Krusty Klaun je još jedan od omiljenih likova koji se provlači kroz gusti pejzaž Springfielda: on predstavlja školski primjer "paradoksa tužnog klau-na": korištenje humora za prikrivanje depresije i zloupotrebe droga (Greengross & Miller, 2009.). Uprkos svojoj slavi, Krusty je duboko nesiguran, depresivan i emocionalno distanciran. Njegove ovisnosti – pušenje, kockanje, pice – su njegov način bijega od svog unutarnjeg nezadovoljstva. Njegova manična scenska prisutnost u suprotnosti je s njegovom izvanscenskom bijedom, što se slaže sa studijama koje pokazuju da su komičari nesrazmjerno skloni poremećajima raspoloženja (Ando i sur., 2011.). Još jedan lik koji, suprotno tematu i formatu nečega što bi trebao da bude crtani film, ispoljava

poremećaje raspoloženja je Moe Szyslak, barmen i metafora učestalog rizika od samoubistva. On utjelovljuje arhetip usamljenog, emocionalno nestabilnog čovjeka. Moe pokazuje znakove velikog depresivnog poremećaja: upornu tugu, razdražljivost, nisko samopoštovanje i suicidalne ideje. Društveno je izoliran, nedostaje mu bliskih prijateljstava i bori se s ljutnjom, koju često prebacuje na druge (Freud, 1936.). Njegova toksična muževnost i neuspješne veze proizilaze iz nesigurnih ranih vezanosti ili društvene marginalizacije. Moe oscilira između agresivnog poziranja i jadnog samosažaljenja, što ga čini tragikomičnom figurom koja eksternalizira svoju bol kroz okrutnost ili sarkazam.

Sarkazam je ispoljen u pretjerano stereotipnom prikazu još jednog veoma popularnog lika, Apu Nahasapeemapetilon, indijsko-američkog vlasnika supermarketa Kwik-E-Mart, poznatog po svojoj krilatici "Hvala, dođite opet!". Visoko je to obrazovani imigrant (doktorirao je kompjuterske nauke) koji je često prikazan kao marljiv, inteligentan i pun poštovanja – no kasnije je kritiziran zbog utjelovljenja etničkih stereotipa. Apu pokazuje intelektualnu znatiželju, kulturnu svijest i adaptivno razmišljanje (npr. održavanje i hinduističkih tradicija i zapadnjačkog načina života).

Apuov pretjerani prikaz doveo je do rasprava o rasnoj karikaturi, no iako je izmišljeni lik, Apuova samoprezentacija podržava ideje da manjine osjećaju pritisak da se prilagode očekivanjima. Ovo su samo neki od likova u Simpsonovima od nekoliko desetina miljenika publike koji su okupirali pažnju (ali i srca) publike s izuzetno razrađenim ličnostima koje svako malo iskoče na mali ekran⁵ (često nasumično na ulicama Springfielda).

5 Neki od njih koji su ostavili svoj trag na popularnoj kulturi uključuju sljedeće: Djed Abe Simpson - Nepouzdana pripovjedač upitnih ratova i nevjerovatnih ljubavnih veza, čiju senilnost možemo mjeriti jedino s njegovom nepoželjnom pripovjedačkom brbljivošću. Waylon Smithers - Ulica harvardskog kalibra čija odanost g. Burns u graniči s romantičnom tragedijom i Stockholmskim sindromom na radnom mjestu. Policijski šef Wiggum - Antropomorfna personifikacija sistemskih nesposobnosti u provođenju zakona, naoružan značkom, krofnama i uvjerljivim poricanjem. Edna Krabappel - Potplaćena, pretjerana nastavnica čije su lančano paljenje cigareta i zajedljivi sarkazam jedina odbrana od Springfieldove obrazovne apokalipse. Ralph Wiggum - Nadrealno čudo od djeteta zarobljeno u dječjem tijelu, koje govori kriptične gluposti koje povremeno služe i kao briljantna postmodernistička poezija. Tip iz prodavnice stripova (Comic Book Guy) - poznavatelj nišne štreberske kulture čiji ga snishodljivi komentari čine neslužbenim gospodarom Springfieldove pedantne kritike i sarkazma. Patty Bouvier - sestra od Marge koja puši cigaretu za cigaretom, a čiji je lezbijski podtekst gust poput dima u njezinom stanu, a sarkazam bi mogao oljuštiti boju

Snaga "Simpsonovih" ne leži samo u humoru i satiri, već u sposobnosti da kroz karikirane likove progovore o dubokim psihološkim i društvenim istinama – o roditeljstvu, traumama, društvenim očekivanjima, moralnim konfliktima i ljudskoj potrebi za pripadanjem i razumijevanjem. Njihova dugovječnost nije slučajna: svaki lik, koliko god pretjeran ili stereotipan, nosi sa sobom djelić realnosti – univerzalne emocije, slabosti i težnje. Upravo ta sposobnost povezivanja s gledateljima čini Simpsonove jednom od najvažnijih i najtrajnijih kulturnih psiholoških studija prikazanih kroz medij popularne animacije.

Neće proći dugo prije nego što će se pojaviti prvi imitatori omiljene springfieldske porodice. Isprva žigosani kao plagijat ("Family Guy") i plagijat plagijata ("American Dad!") oni su bili prvi imitatori "Simpsonovih" koji su željno krenuli da grade svoje vlastite niše dok se u velikoj mjeri oslanjaju na komediografski šablon koji su uspostavili "Simpsonovi". Dok se ovi ozloglašeni imitatori bore za pažnju i slavu, oni pokazuju složenost prilagođavanja

na zidovima istog. Selma Bouvier - Pattyna jednako ogorčena blizanka čija očajnička potraga za ljubavlju uključuje upitne životne izbore i glas koji bi mogao razbiti staklo - i snove. Barney Gumble - tragikomedija koja podriguje, nekoć obećavajući aeronautički genij koji je postao pijanica i kafanski filozof čiji je glavni istraživački interes "Proces fermentacije: Praktična studija u 12000 piva". Velečasni Lovejoy – sveštenik toliko izmučen Springfieldovom duhovnom apatijom da njegove propovijedi nalikuju mješavini dosade, egzistencijalnog očaja i blagih prijetnji. Dr. Hibbert - ljubazan liječnik čiji uznemirujuće srdačan smijeh prikriva distanciranog kliničkog promatrača Springfieldovih kolektivnih medicinskih katastrofa. Sporedni Bob (Sideshow Bob) - šekspirovski zlikovac čiji profinjeni intelekt i ubilačka opsesija Bartom paradoksalno ga čine istovremeno zastrašujućom prijetnjom i tragikomičnom figurom. Nelson Muntz - enigma školskog nasilnika koji bezrezervno maltretira djecu uz smijeh koji je dijelom poruga a dijelom egzistencijalni krik u prazninu djetinjaste nesigurnosti. Otto Mann - kvintesencijalni vozač autobusa koji je izgorio na poslu, čiji psihodelični pristup javnom prijevozu redefinira "vožnju pod utjecajem" kao izbor načina života. Lenny Leonard - Homerov vječno zbunjeni pomoćnik čijoj ograničenoj kognitivnoj funkciji konkurira samo njegova neobična sposobnost preživljavanja nezgoda na radnom mjestu. Carl Carlson - glas smirene racionalnosti u nuklearnoj elektrani Springfield, čija decentna prisutnost naglašava apsurdnost korporativne monotonije. Nadzornik Chalmers - školski administrator čija je rastuća frustracija školskim direktorom Skinnerom školski primjer birokratskog sloma pod pritiskom. Gradonačelnik Quimby - političar u stilu Kennedyja čija su skliska etika i nepotizam primjer dobro skockanog propadanja u upravljanju malim gradom. Domar Willie - škotska oluja bijesa i fizičnosti čija je egzistencijalna svrha održavati teren Osnovne škole Springfield nasilnim entuzijazmom. Jasper Beardly - arhetip stare mudrosti (i senilnosti), čija anegdotska brbljanja zamagljuju granicu između povijesti i halucinacije Profesor Frink - hodajući rječnik tehnobrbljanja i samosabotaže, Frink predstavlja opasnost nekontroliranog intelekta u kombinaciji s nultom društvenom kalibracijom i nestabilnom obucom. Dr. Nick Riviera - entuzijastični praktičar jeftine medicine koji čini da nesavjesno liječenje izgleda neobično, a čija je medicinska diploma vjerovatno štampana na benzinskoj pumpi. ... i mnogi, mnogi drugi...

i inovacije u oblasti komedije. U nastavku ćemo uvidjeti kako su ovi imitatori (kao i drugi koji su došli kasnije) iskoristili "Simpsonove" kao kreativnu podlogu za kontroverze koje će propitivati u pejzažu animirane televizije i potragu za glasovitom slavom, ali i notornoj gladi za njom u komičnom pripovijedanju.

Herostratske crte "Simpsonovih" imitatora: "Family Guy" i "American Dad!"

U antičkoj predaji, Herostrat je zapalio Artemidin hram kako bi osigurao da se njegovo ime nikada ne zaboravi (Herodot 2003:11). Iako motivacije iza modernih crtanih humorističnih serija poput "Family Guy"⁶, "American Dad!"⁷, "South Park"⁸, "Ricka i Mortyja"⁹ i drugih možda nisu toliko otvoreno auto/destruktivne, njihov kulturni put ima zapanjujuću sličnost: uspon do ozloglašenosti kroz smjelo, često kontroverzno prkošenje društvenim normama. Ove animirane serije, izgrađene na temeljima koje su postavili "Simpsonovi", iskoristile su satiru ne samo da bi odražavale društvo, već i da

- 6 "Family Guy" (eng. "Porodični čovjek") je američki animirani sitcom koji je kreirao Seth MacFarlane. Prvi put je premijerno prikazan na Foxu 1999. Emisija se vrti oko obitelji Griffin — Petera, Lois, njihove djece Meg, Chrisa i Stewieja i njihovog psa Briana koji govori — koji žive u izmišljenom gradu Quahog, u Saveznoj državi Rhode Island. Poznat je po svom satiričnom i često oštrom humoru, referencama na pop kulturu i gegovima u izrezima. Serija je tijekom godina postala kulturna ikona, poznata po pomicanju granica i svom stilu nepoštene komedije
- 7 "American Dad!" (eng. "Američki tata") je animirani sitcom koji su kreirali Seth MacFarlane, Mike Barker i Matt Weitzman. Emisija je usredotočena na Stana Smitha, konzervativnog agenta CIA-e, i njegovu porodicu dok na duhovit način upravljaju životom i odnosima. Serija istražuje teme obiteljske dinamike i društvenih problema unutar komičnog okvira, nudeći satiričan pogled na američku kulturu. Jedinstvena premisa serije uključuje obitelj koja se suočava s raznim izazovima i ekscentričnostima dok pokušava koegzistirati u politički raznolikom svijetu.
- 8 "South Park" je američka animirana serija koju su kreirali Trey Parker i Matt Stone. Premijerno je prikazan 1997. godine na Comedy Centralu. Serija prati avanture četvero djece — Stan, Kyle, Cartman i Kenny — koji žive u izmišljenom gradiću South Park u Coloradu. Serija je poznata po svom satiričnom i često provokativnom humoru, komentiranju svakodnevnih društvenih, političkih i pop-kulturnih tema. "South Park" često koristi jednostavnu stop-animaciju, ali je zahvaljujući svom oštroumnom sadržaju i brzim reakcijama na aktualne događaje stekao globalnu popularnost.
- 9 "Rick i Morty" je američki animirani naučnofantastični sitcom koji su kreirali Dan Harmon i Justin Roiland. Premijerno je prikazan 2013. na Adult Swimu. Serija prati nesreće Ricka Sancheza, genijalnog, ali nepromišljenog i često nihilističkog znanstvenika, i njegovog dobrodušnog unuka Mortyja Smitha, ali na kojeg se lako može utjecati. Smješten uglavnom u mješavinu stvarnog i fantastičnog svijeta, "Rick i Morty" istražuje složene naučne koncepte, egzistencijalne teme i crni humor kroz njihova divlja, često opasna putovanja. Serija je poznata po oštroj satiri, pametnom pripovijedanju i jedinstvenom stilu animacije.

bi provocirale, polarizirale, pa čak i uvrijedile. Time svjedočimo kako polako postaju ovaploćeni Herostrati naših modernih medija – svojevrsni su to kulturni piromani koji su se uzdigli preći sveto tlo.

Pokušati ćemo predložiti neke kritičke perspektive kao i povijesni razvoj gore pobrojanih *sitcoma* u kontekstu imitacije i nasljeđivanja satirične leće koja je potekla iz Springfielda, budući da oni istovremeno potvrđuju i prelaze granice animiranog kulturnog komentara. Njihov put od počasti do pošasti originalnog materijala utjelovljuje modernu reinterpetaciju Herostratovog mita – koristeći vatru ne da bi izbrisali značenje, već da bi piroglifima urezali svoja imena u našu kulturnu svijest. Sredstvo kojim im je to pošlo za rukom je isto ono koje su "Simpsonovi" tako vješto koristili – satira.

Satira, klasično shvaćena, ima za cilj ispraviti društvene probleme kroz ismijavanje i humor (Highet, 1962.). "Simpsonovi" su bili začetnici animirane satire ugrađujući ovaj korektivni impuls u format porodične humoristične serije, i stvarajući siguran, ali oštar prostor za kulturnu kritiku. Međutim, njihovi nasljednici su sve više prihvaćali postmodernističku estetiku – fragmentirane narative, pastiš, ironiju i samorefleksivnost – što komplicira tradicionalne ciljeve satire (Hutcheon 1985:35). Jeffrey Sconce (2004:253.) tvrdi da serije poput "Family Guy-a" predstavljaju "postmodernističko odvajanje", gdje parodija suspendira značenje i provocira bez moralne koherentnosti. Ova odvojenost dovodi u pitanje medijsku etiku brišući granice između kritike i slavljenja problematičnih tema. Slično tome, Paul Booth (2010:57.) istražuje kako *fandom* (obožavateljske zajednice) i ironična odvojenost u serijama poput "Rick i Mortyja" stvaraju dvosmislene interpretativne zajednice, gdje se kritika često gubi u performativnoj konzumaciji. Takva teorijska razmatranja "ističu stalne napetosti u ovim serijama između društvene odgovornosti i šokantne vrijednosti, između kulturne kritike i komodifikacije uvrede" (ibid.)

"Simpsonovi" su upravo bili *sitcom* koji je revolucionirao animiranu televiziju spajajući porodičnu dinamiku sa slojevitom društvenom satirou, prikazujući Springfield kao mikrokozmos Amerike. Klasične epizode poput "Homer protiv Lise i 8. zapovijedi" (2. sezona, 1991.) propituju moralna pitanja poput krađe i etike, dok "Itchy & Scratchy & Marge" (2. sezona, 1990.) problematizira medijsko nasilje i cenzuru kroz Marge-in aktivizam. Osim toga, "Homerov neprijatelj" (8. sezona, 1997.) kritizira američku samozadovoljnost

i radnu etiku putem hiper-učinkovitog radnika Franka Grimesa, ističući mračnije podstruje inače komičnog okruženja serije. "Bart protiv Australije" (6. sezona, 1995.) parodira kulturne nesporazume i američku iznimnost, pokazujući spremnost serije da kritizira čak i samu sebe. Međutim, "Simpsonovi" nisu imuni na kontroverze. Hari Kondaboluov dokumentarac "Problem s Apuom" (Kondabolu, 2017.) pokrenuo je raspravu o rasnim stereotipima, usredotočujući se na jedan od omiljenih likova, Apu Nahasapeemapetilon. Epizodu serije koja je bila odbrambeni odgovor, "Nijedno dobro štivo ne prolazi nekažnjeno" (28. sezona, 2016.), kritizirali su listovi *Time* i *The Guardian* zbog izbjegavanja odgovornosti i trivijalizacije problema. U akademskim krugovima Jonathan Gray (2006:129) tvrdi da je, iako su "Simpsonovi" nekoć bili revolucionarni, njihova satirična oštrica otupjela, pomičući se prema nostalgiji i *cameo* ulogama slavnih osoba. Gray upozorava da serija riskira postati simulakrum onoga što je nekada bila, odražavajući umjesto da kritizira popularnu kulturu. (Gray 2006:134) Ovaj opadajući utjecaj paradoksalno je otvorio prostor za novije animirane serije da dalje pomiču granice.

Nije stoga čudno što će se Seth McFarlane, uzdići na krilima Groeningove serije s ne jednim već čak dva animirana satirična sitcoma u kojima će se poigravati s pop-kulturom i izazivati mnogobrojne kontroverze. Učiniti će to u svojim serijama "Family Guy" i "American Dad!", a koristiće se uveliko imitacijom temeljnih vrijednosti koje su "Simpsonovi" promovirali satiriziranjem istih kroz čitav spektar savremenih problema svijeta. "Family Guy" (1999.) prisvojio je predložak "Simpsonove" nuklearne porodične humoristične serije, ali ga je preusmjerio oko brzih scena, apsurdna i šokantnog humora. Njegova glavna karakteristika je nepovezana naracija koju prekidaju nadrealni gegovi poput Peterovih epskih borbi pilića ili Brianove antropomorfne filozofije.

Protagonist McFarlaneovog "Family Guy-a", Peter Griffin je školski primjer osobe niske savjesnosti i visoke ekstraverzije (Costa & McCrae, 1992): impulzivan je, kratkovidan i stalno vođen trenutnim zadovoljstvom. Njegovi kognitivni deficiti se prikazuju kao smijeh, ali se često i kao agresivno i narcisoidno ponašanje. Dok i McFarlaneov Peter i Groeningov Homer funkcioniraju kao klaunovi, patrijarsi radničke klase, Homer zadržava osjećaj empatije i emocionalnog rasta (LaMarre i sur., 2009), što Peteru uglavnom nedostaje.

Peterovi prijestupi često su ekstremniji i nedostaje im moralni centar koji Homer povremeno pokazuje. Homer se probija kroz život, ali se često prikazuje kao dobronamjeran. Peter se, s druge strane, često upušta u nepromišljeno ponašanje s malo obzira na posljedice, što ga čini nihilističkim odrazom arhetipa oca iz humorističnih serija. Peterova supruga Lois se u početku pojavljuje kao racionalno sidro porodice, ali s vremenom otkriva manipulativno i moralno fleksibilno ponašanje. Iz frejdovske perspektive, ona odražava superego koji potiskuje haotični id (Peter), ali se često prikazuje kako se prepušta vlastitim mračnijim impulsima, potkopavajući tu ravnotežu (Freud, 1923./1961.). Dok u "Simpsonovima" Marge predstavlja strpljivu, samopožrtvnu domaćicu, često predstavljenu kao moralna vertikala, njezina parica Lois u "Family Guy-u", iako počinje u ovom kalupu, subvertira isti kroz epizode koje ističu njezin hedonizam, ljubomoru i spremnost da napusti tradicionalne obiteljske vrijednosti. Može se protumačiti kao postmodernistička verzija Marge – što se događa kada savršena supruga iz humoristične serije postane samosvjesna i razočarana (Gray, 2006.).

Stewie Griffin, iako dojenče, je *wunderkind* i vjerovatno intelektualno najsloženiji lik u "Family Guy-u". Pokazuje visoku otvorenost prema iskustvima, nisku razinu ugodnosti i fiksaciju moći i kontrolom - osobine koje se poklapaju s ranim makijavelizmom (Christie & Geis, 1970.). Njegov govor i ambicije sugeriraju frejdovsku pretjeranu razvijenost superega, pomiješanu s megalomanijom i potisnutom zbunjenošću identiteta (epizode koje uključuju njegovu seksualnost i emocionalnu ranjivost to podupiru). Kao i Maggie Simpson oba lika su dojenčad koja prkose svojim godinama, ali dok Maggie predstavlja tihi potencijal i nevinost, Stewie je posuda za mizantropiju i potisnutu ambiciju. Dok je Maggie alegorična, Stewie je operater – on kanalizira satiričnu želju da vidi šta bi se dogodilo da beba ima um nezadovoljnog odraslog intelektualca. Porodični ljubimac Griffinovih – antropomorfni pas koji govori, Brian, je očito odgovor na Lisu Simpson, ali dok se Lisa često idealizira kao moralno i intelektualno srce porodice, Brian to dekonstruira kao puku fasadu date uloge. On otkriva licemjerje i egzistencijalnu nesigurnost koja se može nalaziti ispod "racionalnog liberalizma" kada je odvojena od djelovanja ili empatije.

Brian služi kao pseudointelektualni ego serije. On pokazuje kognitivnu disonancu, predstavljajući se kao kulturni i liberalan dok se upušta u lice-mjerno, sebično ponašanje. To odražava performativnu budnost - moderni fenomen gdje se ideali zagovaraju za društveni kapital, a ne za istinsko uvjerenje (Banet-Weiser, 2018). Sin Petera i Lois, Chris Griffin, adolescent s razvojnim zakašnjenjem je lik kojeg karakterizira mješavina niske kognitivne složenosti i emocionalne ranjivosti. Pokazuje klasične znakove razvojne stagnacije, često odražavajući adolescentnu regresiju i difuziju identiteta (Erikson, 1950). On uglavnom postoji kao objekt ismijavanja ili sažaljenja, a ne kao subjekt djelovanja. Dok je njegov simpsonski pandan Bart buntovan, oštrouman i nestašan, Chris je poslušan, zbunjen i lako izmanipuliran. Bartova delinkvencija je svjesna i namjerna, uklapajući se u tradicionalne narative o otporu u djetinjstvu. Chrisovo ponašanje, nasuprot tome, često proizlazi iz nepažnje i zaustavljenog razvoja, što ga čini manje problematičnim, a više tragikomičnom figurom.

Chrisova starija sestra, Meg Griffin, jedna je od najtragikomičnijih figura u modernim animiranim sitcomima, namjerno kreirana kao trajno ruglo i meta ismijavanja i zanemarivanja, često utjelovljujući sistemsko emocionalno zlostavljanje koje se nalazi u pretjeranoj porodičnoj dinamici. U početku zamišljena kao stereotipna tinejdžerica, Meg se razvija (ili degenerira) u gromobran serije za okrutnost, upijajući svaku šalu na svoj račun s malo narativnih posljedica. Psihološki, pokazuje znakove hronično niskog samopoštovanja, socijalne anksioznosti i obiteljske naučene bespomoćnosti, što ukazuje na nekoga u ciklusu traume odbacivanja (Pynoos i sur., 1999.). Njezini emocionalni ispadi – rijetki, ali snažni – ističu potisnuti osjećaj moralnog bijesa, posebno u epizodama poput "Zabava s morskim konjićima i školjkama", gdje se suočava s toksičnošću svoje obitelji koja je prikazana s rijetkom nedvosmislenošću u seriji (sezona 10 epizoda 2). Meg je vjerovatno mračna blizanka Lise Simpson: dok se Lisa ignorira zbog svog intelekta, Meg se odbacuje zbog svog pukog postojanja. Lisa kanalizira odbacivanje u aktivizam i etiku; Meg to internalizira u nihilističku podložnost ili povremeni bijes. Za razliku od Barta, koji je nestašan i društveno osnažen, Meg je potpuno nemoćna, nedostaje joj čak i narativno poštovanje. Iako "Simpsonovi" ponekad parodiraju Lisine borbe, nikada je u potpunosti ne dehumaniziraju. "Family Guy", nasuprot tome, koristi Meg kako bi kritizirao samu strukturu empatije liko-

va iz sitcoma, otkrivajući šuplju jezgru estetizirane okrutnosti (Gray, 2006). Meg funkcionira kao meta-komentar o spolu, adolescenciji i jednokratnoj prirodi određenih likova iz sitcoma, *slično* kao što "South Park" uvijek iznova ubija Kennyja iz zabave ili "Rick & Morty" kloniraju Beth bez rješenja. Ona je tragikomična pojava, ona koja odražava sposobnost McFarlaneove serije da kritizira obiteljsku dinamiku - ali to čini kroz okrutnu parodiju, a ne suosjećajnu satiru.

Protagonisti "Family Guy-a" odražavaju likove porodice Simpson, ali su prelomljeni kroz mračniju, ciničniju leću. Griffini pretjeruju i iskrivljuju arhetipove koje su postavili Simpsonovi, gurajući ih u područja apsurdna, nihilizma i hiperironije. Ako "Simpsonovi" odražavaju američke mane namigivanjem i zagrljajem, "Family Guy" im se smije iza maske ironije i distanciranja. Na primjer, u epizodi poput "Patriotske igre" (epizoda 20, sezona 4.) satiriziraju američku sportsku kulturu, dok se "Family Gay" (sezona 7, epizoda 8.,) bavi homoseksualnošću grubim humorom, često izazivajući kontroverze. "Kauboj s turbanom" (sezona 11, epizoda 15.) zabranjen je u Velikoj Britaniji zbog šala o terorizmu. Odnos prema Peterovoj kćerki Meg u seriji kao prema univerzalnom ruglu kritiziran je kao poticanje okrutnosti, a ne kritike. "Vriškovi tišine: Priča o Brendi Q" (sezona 10, epizoda 3.) pokušava se pozabaviti nasiljem u porodici, ali ju je Emily VanDerWerff oštro kritizirala zbog senzacionalizacije traume bez empatije (VanDerWerff 2001). Vijeće roditelja za televiziju u Sjedinjenim Američkim Državama više je puta osudilo emisiju zbog neprimjerenog sadržaja uprkos animiranom izgledu, što ilustrira paradoks crtića kao obiteljske zabave i satire za odrasle.

Akdemici poput Sconcea (2004.:169) smještaju "Family Guya" unutar postmodernih medija koji se oduševljavaju fragmentacijom i ironičnom odvojenošću, svodeći satiru na samu provokaciju. Sconce pominje njihovo parodiranje nove trilogije "Ratova zvijezda" (2007. – 2010.) koja služi kao *hommage* no kojoj nedostaje dublji kulturni komentar "Simpsonovih", ilustrirajući spljoštenost parodijskog značenja (ibid.) Ozloglašena epizoda "Kada poželiš Weinsteinovu padalicu" (sezona 3, epizoda 22) sadrži stereotipne i uvredljive prikaze judaizma, što je izazvalo bojkot i kritike, jer serija cilja da bude sarkastična, ali ponekad prelazi granice prihvatljivosti. U "Aerodrom 07" (sezona 5, epizoda 12) Peter koristi uvredljive stereotipe prema ljudima iz

država američkog juga, naziva ih uvredljivim imenima, što je izazvalo osude zbog stereotipnih prikaza, iako je to prikazano kao satira.

Nadalje, u više epizoda, "Family Guy" je nepristojno prikazivao i na stereotipan način tretirao sjevernoameričke autohtone skupine, religiju, ili LGBTQ+ zajednicu, često koristeći uvredljive šale. Na primer, scena gdje Peter postaje "kritičar" u homoseksualnim vezama ili kada koriste uvredljiva imena, izazivale su javne osude. "Family Guy", ima tematsku pjesmu koja osuđuje količinu seksa i nasilja na televiziji, malo je otvoreniji u svojoj satiri konvencija obiteljskih humorističnih serija od svog prethodnika "Simpsonovih". No obje serije parodiraju te konvencije i odbijaju svojim likovima dati slادنjave trenutke zagrljaja i učenja, pristup koji su "Simpsonovi" zauzeli čak i prije nego što su se proslavili. "Rick & Morty" kasnije će to odvesti još dalje, preokrenuvši porodičnu strukturu humoristične serije naglavačke s pokvarenim junacima i realno nesretnim brakom. "Simpsonovi" su se odmaknuli od oslanjanja na sentimentalnost ranijih obiteljskih serija poput "Cosby Showa" u korist mračnijeg humora, a ova satira tradicionalne dinamike obiteljskih humorističnih serija nešto je na što su se i "Rick & Morty" i "Family Guy" oslanjali u godinama koje dolaze.

McFarlaneova druga serija imitacije "Simpsonovih" nosi naziv "American Dad!", premijerno je prikazana 2005., a prati Stana Smitha, karikaturu desničarskog patriotizma, čiji pretjerani nacionalizam nudi plodno tlo za satiru pa će "American Dad!" vrlo lako funkcionirati i kao nastavak i kao subverzija formula koje su uspostavili "Simpsonovi" i "Family Guy". Glavni lik "American Dad!" serije je Stan Smith, hiperpatriotski agent CIA-e koji pokazuje klasične osobine autoritarne teorije osobnosti (Adorno i sur., 1950.). Njegova rigidnost, nacionalizam i binarni moralni kodeks sugeriraju visoku razinu savjesnosti i otvorenosti prema autoritetu, u kombinaciji s niskom otvorenošću prema iskustvu. Njegovi stalni pokušaji kontrole drugih i tumačenja svijeta kroz američku iznimnost ističu duboko ukorijenjenu nesigurnost u smislu frejdovskog paternalističkog sukoba. U usporedbi s Peterom Griffinom i Homerom Simpsonom možemo primjetiti razliku: da dok je Peter haotičan i impulzivan, vođen apetitom, Stan je krut i opsjednut kontrolom, vođen ideologijom, dok Peter utjelovljuje antiintelektualni hedonizam, Stan odražava slijepu institucionalnu odanost. Homer, pak, uprkos svojoj klaunskoj igri,

emocionalno je reaktivan i povremeno empatičan, dok, Stanu nedostaje ta emocionalna elastičnost, često dajući prednost sistemu nad ljudima. Stan Smith bi se mogao smatrati Peterom Griffinom da je Peter prošao državnu sigurnosnu provjeru i da nije imao nikakav unutarnji život.

Stanova supruga Francine Smith je represivna kućanica koja je postala hedonistkinja i koja, iako se u početku pojavljuje kao domaćica, brzo otkriva potisnutu divlju stranu, koja se manifestira u ovisničkim, seksualnim i nasilnim sklonostima. Ova dualnost usklađuje se s Jungovim arhetipom sjene – njezina uglađena vanjština maskira potisnute želje i haotičnost. Ona ima visoku razinu neurotičnosti i otvorenosti prema iskustvu, a njezine samodestruktivne sklonosti često se prikazuju kao oslobađajuće. U usporedbi s Lois Griffin i Marge Simpson možemo konstatirati da Lois i Francine počinju kao standardne supruge iz humorističnih serija, ali se razvijaju u hipersatirična istraživanja "poremećene matrijarhinje". Francine je ekstremnija od Lois – ima nepouzdaniji moralni kompas, a više je potisnuta hedonistica. Dok Marge simbolizira suzdržanost i dužnost, Francine s veseljem krši oboje, nasuprot identitetu Margeinog suprega.

Podmladak Smithovih, Steve Smith je klasičan eriksonovski slučaj "zbunjenosti identiteta naspram uloge" – nespreni tinejdžer opsjednut seksom, popularnošću i ispunjenjem fantazija. Nosi visoku neurozu i nisku ekstrapverziju. Sklonost eskapizmu i napuhani osjećaj vlastite važnosti bez pokrića – u biti hormonski vođen tragikomični ego. Dok je Chris iz "Family Guy-a" zbunjeni glupan, njegov "par" iz "American Dad!" Steve je hiperverbalan i ambiciozan – ali jednako društveno nesposoban. U usporedbi s Bart Simpsonom, Steveu nedostaje ulična pamet i prkos, umjesto toga slijedi perverzne fantazije. Ako je Bart cool, a Chris neupućen, Steve je utjelovljenje drskosti – on je pametniji Chris s više tjeskobe i iluzija. Dok je "Family Guy" napravio iskorak u natprirodno tako što je inkorporirao natprirodno antropomorfnog psa Briana, u svoj narativ, McFarlane nije mogao odoliti da u svojoj drugoj seriji ne ode korak dalje pa je utkao još jedan sličan lik koji je svojevrstan egzotičan kršitelj pravila i konvencija – radi se o Rogeru – arhetipu anarhičnog prevaranta. Roger je vanzemaljac koji mijenja oblik, utjelovljuje jungovskog prevaranta, ali i postmodernističku fluidnost identiteta. Njegov moral je potpuno odsutan, zamijenjen beskrajinim personama, narcizmom i opor-

tunizmom. Pokazuje elemente antisocijalnih osobina ličnosti, ekstremnog narcizma i fluidnosti uloga, što ga čini studijom slučaja u post-identitetskoj performativnosti (Butler, 1990). U usporedbi sa Stewiejem Griffinom i Brianom Griffinom iz "Family Guy-a" zamjetno je da Roger kombinira Stewiejev intelekt i megalomaniju s Brianovim licemjerjem i performativnim moralom – ali podignutim do maksimuma. Dok Stewie još uvijek ima trenutke ranjivosti, Roger ih nema; on je čisti hedonistički kaos. Brian želi biti viđen kao promišljeni liberal; Roger želi biti doslovno sve odjednom. On je Stewie bez ograničenja dobi, krivnje ili kontinuiteta.

Hayley Smith je kćerka porodice Smith i veoma je društveno osviještena, liberalno-umjetnički arhetip koji često predstavlja moralnu opoziciju svome ocu Stanu u seriji. Njeni politički stavovi (često plitko zauzeti) oštro su u suprotnosti s njenim impulzivnim osobnim ponašanjem, ilustrirajući kognitivnu disonancu (Festinger, 1957). Pokazuje visoku otvorenost, visoku neurotičnost i nedosljednu savjesnost – u biti liberalna Lisa Simpson koja puši marihuanu i koja si je zadala manje ciljeva za sprovođenje. U usporedbi s Lisom Simpson i Brianom Griffinom evidentno je da je Hayley principijelna, ali je često potkopavaju njene emocionalne nedosljednosti. U usporedbi s Brianom, ona je ozbiljnija i manje samozadovoljna. Oboje su satirični portreti performativnog liberalizma, ali Hayley nedostaje Brianova otvorena samoobmana, što je čini manje licemjernom, ali jednako neučinkovitom. Dodajući likove na listu antropomorfnih u kućanstvu Smithovih imamo i Klauša – potisnutog intelektualca/životinje. Radi se zlatnoj ribici s ljudskim mozgom, tragikomična je to metafora za intelektualnu izolaciju i seksualnu frustraciju. On predstavlja marginalizirani genijalni trop – mozak, bez tijela i bez moći. Njegova gorčina proizlazi iz hroničnog odbijanja i obespravljenosti, što se poklapa s teorijom kompleksa inferiornosti (Adler, 1927). U usporedbi s Brianom Griffinom iz "Family Guya" i Moeom Szyslakom iz "Simpsonovih" možemo uvidjeti da Klaus dijeli Brianove pseudointelektualne sklonosti i seksualni očaj, ali njegov nemoćni riblji oblik čini ga fizičkom metaforom za kastraciju i odbacivanje. Poput Moea, zaglavljen je u limbu – inteligentan, ali neželjen, sarkastičan, ali nečuvan. Klaus je Brianov intelekt zarobljen u Moeovim društvenim izgledima.

"American Dad!" nadilazi utemeljeni realizam "Simpsonovh" i haotični nihilizam "Family Guy-a" psihološkom karikaturom. Svaki lik je pojačana, često nadrealna manifestacija specifičnih neuroza ili arhetipova. Dok su "Simpsonovi" nastojali odraziti američku porodicu srednje klase, a "Family Guy" ju je ismijavao kroz apsurdističku parodiju, "American Dad!" to apstrahira u psihosocijalni laboratorij, gdje su ideologija, identitet i disfunkcija dovedeni do kritičnih tačaka. Vidljivo je to u nekim ranim epizodama poput "Domovinska nesigurnost" (sezona 1, epizoda 6) parodiraju paranoju nakon 11. septembra, dok "Stan zna najbolje" (sezona 1, epizoda 3) kritizira autoritarno roditeljstvo. Jedan od omiljenih likova serije, Roger, izvanzemaljca koji mijenja oblik, utjelovljuje fluidni identitet i kulturnu kritiku, od rodne izvedbe do kulture slavnih. U "Krv zavapi do neba" (sezona 8, epizoda 10), pozorišni, melodramatski format parodira Tennesseea Williamsa, produbljujući istraživanje obiteljske disfunkcije u seriji. Epizode poput "American Dad specijal poslije škole" (sezona 3, epizoda 2) kritiziraju sliku muškog tijela i medijsku opsesiju težinom, demonstrirajući tematsku širinu. Kritičari poput Matta Zollera Seitza hvale rastuću emocionalnu dubinu serije i narativno eksperimentiranje (Seitz 2016). Suprotno tome, Ethan Thompson (2013:115) primjećuje da njezina ideološka dvosmislenost ponekad pojačava vrlo konzervativne stavove koje nastoji satirizirati, stvarajući napetost između parodije i potkrepljivanja. "American Dad!" obrađuje teme poput vojno-industrijskog kompleksa ("Stanko, uzmi pištolj", (sezona 2, epizoda 7) kulture nadzora i rodnog identiteta suptilnijim pristupom od "Family Guya", ali ostaje nedovoljno cijenjen u kritičkom diskursu. Iako je druga humoristična serija Setha MacFarlanea, "American Dad!", možda daleko mračnija i oštija od "Simpsona", epizode poput one u kojoj George W. Bush dolazi na večeru sa Smithovima (i odmah ponovo zapada u svoj ozloglašeni ponor alkoholizma) ne bi bile moguće bez "Simpsonovih" koji su doveli Georgea H. W. Busha (starijeg) u Springfield da vodi "okršaj sa smicalicama" protiv Homera. "Simpsonovi" su tokom svog prikazivanja pokušavali izbjeći svrstavanje uz određeno političko stajalište i kao rezultat toga su nemilosrdno napadali političke podjele. Dva slogana Demokratske i Republikanske stranke u seriji - "Mrzimo život i sebe" i «Želimo ono što je najgore za sve» – su vrsta oštih uboda koje je "American Dad!" izvorno namjeravao uputiti političkim elitama i samoproglašenim domoljubima istoimene supersile. Na primjer: u epizodi gde Stan Smith postaje ekstremni religiozni vođa koji pokušava da

«spasi» Ameriku od kriminala i ateizma, prikazivani su uvredljivi stereotipi o vjerskim vođama i političkim protivnicima, što je izazvalo polemike i optužbe za propagandu. Iako je serija posljednjih sezona postala nadrealnija i manje naglašeno satirična, "American Dad!" ipak duguje satiričnu primjenu svojih tema "Simpsonovima".

Između imitatorske pošasti i počasti: "South Park" i "Rick i Morty"

Teško se prisjetiti danas – kad su "Simpsonovi" i Seth MacFarlaneove komedije pomaknuli medij animiranog *sitcoma* na pijedestal ozloglašnosti – da je animirana televizijska komedija ikada bila obiteljski orijentirana. Ali prije "Simpsona", pokušaji legitimizacije animirane komedije namijenjene odraslima bili su rijetki i uglavnom su se sastojali od kulturnih kurioziteta poput djela Ralph Bakshija ili pročišćenih, dječjih humorističnih serija poput "Porodice Kremenko". Činjenica da su "Simpsonovi" bili bez isprike namijenjeni odrasloj publici (i ne uvijek u potpunosti prikladni za djecu) dovela je do neobičnijih serija poput "South Parka". Humor u "South Parku" još 1997. kada je prva epizoda ugledala svjetlost dana nije samo grublji i izvana uvredljiviji, već i mračniji i nasilniji od humora u Simpsonovima. To ćemo već uvidjeti na protagonistima ove serije – četiri dječaka: Stan, Kyle, Cartman i Kenny – analizirajući njihove osobnosti sa njima analognim likovima iz prethodnih serija kako bismo istražili strukturna i tematska preklapanja, kontraste i evolucije u ovoj animaciji za odrasle. Eric Theodore Cartman je najčišći prikaz Freudovog identiteta u animiranoj televiziji – stvorenje apetita, mržnje i impulsa. Eric Cartman ispoljava duboki makijavelizam, narcisoidne osobine poremećaja osobnosti i sadističke tendencije (Christie & Geis, 1970.; Millon, 2011.). Cartmanu nedostaje empatije i pokazuje ekstremnu dinamiku unutar/izvan grupe u skladu s autoritarnom teorijom osobnosti (Adorno i sur., 1950.). On je i satirično sredstvo i opominjuće utjelovljenje nereguliranog egoizma i kulturne truleži. Ako bismo ga usporedili sa Stewiejem Griffinom, Rogerom i Bartom Simpsonom mogli bismo uvidjeti da je Cartman ono što bi Stewie mogao postati da se u njemu nikada nije razvio nikakav trag savjesti ili ranjivosti. Za razliku od Rogera, koji je haotičan, ali otuđen, Cartman je duboko uvjeren uvjeren u ono što radi – njegovo zlo je osobne prirode. U usporedbi s Bartom Simpsonom, koji je nestašan, ali u konačnici moralan, Cartman je Bart nakon što je pročitao Ayn Rand, upao u sinagogu i pojeo vlastitu majku u čiliju (da, to se dogodilo u 4. epizodi 5. sezone pod nazivom "Scott Tenor-

man mora umrijeti"). Ako bismo ga pak usporedili s Peterom Griffinom i Stanom Smithom mogli bismo uvidjeti da je Peter impulzivan i neuk, ali ne i zlonamjeran; Stan Smith je krut, ali sposoban učiti, dok Cartman, nasuprot tome, neznanje preobraća i koristi kao ideologiju. On je Peterov nedostatak predviđanja pomiješan sa Stan Smithovim apsolutizmom – hranjen kroz drobilicu govora mržnje i manipulacije.

Cartmanov prijatelj Stan Marsh je moralni realist iz "South Parka", uhvaćen u trajnom stanju egzistencijalne adolescencije. Često utjelovljuje Eriksonovu fazu "konfuzije identiteta naspram uloge" (Erikson, 1950.), s crtama umjerene ugodnosti i savjesnosti. Međutim, epizode poput "Stariš" (sezona 15, epizoda 7) pokazuju njegov pad u nihilističku depresiju, što ga čini simbolom nezadovoljstva moderne mladeži s pronalaskom smisla u post-ironičnom svijetu. Poput Lise Simpson, Stan traži smisao i moral u apsurdnom svijetu. Poput Briana Griffina, on pokušava održati racionalizam, ali za razliku od Briana, Stan to ne maskira licemjerjem - njegova bol je autentična. U usporedbi sa Steveom Smithom, koji bježi u fantaziju, Stan se suočava s istinom, što ga čini najemotivnijim likom serije. On je ono što se događa kada Bart odraste i shvati da je svijet gori od školskog direktora Skinnera.

Kyle Broflovski, treći dječak "South Park" skupine je superego Cartmanovog identiteta, tražitelj pravde čija ga moralna jasnoća često dovodi u sukob s haotičnim svemirom serije. On pokazuje visoku savjesnost, otvorenost i moralno razmišljanje, ali je često sklon ljutnji, što sugerira latentnu neurotičnost i emocionalnu rigidnost. Zanimljivo je pomenuti da ima brata koji se zove Ike, dojenče, koje je u stanju da s vremena na vrijeme pruži nevjerovatan uvid u život (podsjećajući nas na Stewija iz "Family Guy-a") dok većinu vremena provodi kao tihi promatrač razvoja događaja u "South Parku" (podsjećajući nas na Maggie iz "Simpsonovih"). Kyleov židovski identitet stalna je tema, što ga čini čestom metom Cartmanove antisemitske netrpeljivosti, utjelovljujući tako marginalizirani moralni glas u neprijateljskom svijetu. Kyle je blizak Lisi Simpson: oboje su intelektualni moralisti, često pozicionirani protiv dominantne ideologije svog svijeta. Ali dok je Lisi idealizam ponekad sladunjav, Kyleov je borben i ukorijenjen u osobnoj traumi. U usporedbi s Hayley Smith iz "Amercin Dad-a!", Kyle je dosljedniji u svojoj etici - predtjndžerska verzija Hayley bez marihuane, ali s kičmom. Slično Brianu Griffinu

iz "Family Guy-a" i Kyle dijeli ulogu racionalnog sidra serije, ali dok je Brian često parodija liberalnog licemjerja, Kyle je iskreniji i složeniji. On je glas razuma bez ega, što ga čini emocionalno rezonantnijim likom.

Kenny McCormick je posljednji, uvijek ušutkani dječak siromaštva i smrtnosti. Kenny je paradoks: i tih i vječan. Simbolizira marginalizaciju temeljenu na klasi, stoicizam i ponavljajuću smrtnost (u svakoj epizodi pogine nasilnom smrću uz repliku jednog od drugih dječaka "Bože! Ubili su Kennyja!"). Njegove ponovljene smrti (i nedostatak brige drugih) tvore apsurdističku metaforu za to kako se društvo odnosi prema siromašnima – kao prema potrošnim i nevidljivim. U svojoj personi Mysteriona on pokazuje altruizam, visoku ugodnost i egzistencijalnu svijest, označavajući ga tajno kao moralnog superheroja serije. U usporedbi s Maggie Simpson, Chrisom Griffinom i Klausom da se primjetiti da poput Maggie Simpson, Kenny je često tih, ali dok Maggie predstavlja nevinost, Kenny predstavlja preživljavanje. Za razliku od Chrisa Griffina, Kennyjevo siromaštvo je središnje za njegov identitet – njegova šutnja je narativ o bezglasnosti u društvu. U usporedbi s Klausom, obojica su marginalizirani, ali Kennyjev nedostatak glasa je simboličan, a ne neurotičan. Kenny je duh siromaštva – onaj koji se ponavlja, umire i biva redovno – nezapažen. (vidi tab. 1)*

Osim četiri dječaka koji su protagonisti "South Parka", neophodno je pomenuti i par sporednih likova koji dječacima služe kao sidro u čudnom svijetu koji nastanjuju. Stanov otac, Randy Marsh, utjelovljuje modernog odraslog muškarca u stalnoj krizi identiteta, prelazeći iz naučnika u muzičara, zatim u prodavača trave, pa u fanatika socijalne pravde (kopirajući Homerove česte promjene poslova). Njegov karakterni lik je kontinuirana kritika performativne muževnosti, ekonomske tjeskobe i kulturnog oportunizma, filtrirana kroz apsurd. Randy pokazuje školske znakove impulzivnosti, narcisoidne kompenzacije i regresije u srednjoj životnoj dobi (Freud, 1905.; Lasch, 1979.). Njegovi postupci često ga smještaju u epicentar gradskih kriza, ne iz zlobe, već iz duboko pogrešnog uvjerenja da je on protagonist povijesti. Randyjev lik odražava evoluciju Homera Simpsona od simpatičnog kretena do crtanog muškarca, iako Randy ide još dalje, postajući satirična crna rupa koja usisava svaki društveni hir koji se ismijava. On je Peter Griffin s diplomom liberalnih

* U online verziji dat je autorov tabelarni prikaz predstavljenih arhetipova.

umjetnosti i Stan Smith bez nacionalističke dosljednosti. Također nalikuje Ricku Sanchezu po svom nepromišljenom sebičnom interesu, ali mu nedostaje Rickova inteligencija, što Randyja čini čišćim avatarom nekontroliranog američkog identiteta.

Wendy Testaburger je jedan od rijetkih likova iz South Parka koji je dosljedno opisan kao inteligentan, empatičan i moralno utemeljen. Ona utjelovljuje glas progresivne omladine, stojeći u suprotnosti s kaosom dječaka i idiotizmom grada. Wendy je feministički kontrast, često ismijavana ili ignorirana upravo zato što posjeduje razum i suosjećanje u društvu koje ne nagrađuje ni jedno ni drugo. Psihološki, ona odražava arhetip "zrelog djeteta" (Erikson, 1963.) - lik prisiljen prerano preuzeti moralni teret. Wendy je Lisina najbliža satirična rođakinja, iako ciničnija zbog okoline. Za razliku od Lise, koju vole (ako je ignoriraju), Wendy je aktivno kažnjena zbog svoje inteligencije. Dijeli Megino društveno otuđenje, ali ga usmjerava u aktivizam, a ne u očaj. U usporedbi s Hayley Smith ("Američki tata!"), Wendy je mlađa, manje razočarana i idealističnija - iako bi vrlo lako mogla izrasti u Hayleyinu figuru u mračnijem vremenskom razdoblju.

Wendy funkcionira kao etička savjest South Parka, često ignorirana, ali rijetko u krivu. Njena rijetkost na ekranu sama je po sebi satira o tome kako su racionalni ženski glasovi marginalizirani u medijskom diskursu. Slična Wendy je Kyleova majka, Sheila Broflovski, arhetip pretjerano revnosnog aktivističkog roditelja, koji spaja istinsku zabrinutost s reakcionarnim pretjeravanjem. Ona je istovremeno karikatura kulture cenzure (najpoznatija u dugometražnom "South Park" meta-filmu "Krivite Kanadu"¹⁰) i odraz američke sklonosti moraliziranju kroz kontrolu, a ne empatiju. Sheiline pretjerane reakcije proizlaze iz kombinacije rigidnosti uzrokovane traumom, majčinske tjeskobe i vjerovanja u apsolutističke društvene norme.

Psihološki, ona se uklapa u kalup autoritarne osobnosti (Adorno i dr., 1950.), gdje percipirane prijetnje vode do pretjerane kontrole. Sheila je mračnija, ideološkija verzija Marge Simpson, lišena topline i prožeta reakcionarnim strahom. Dijeli osobine s Lois Griffin kada Lois uđe u njezine hiperkontrolirajuće modove, ali joj nedostaje Loisina komična odvojenost. Može se

10 Animirani dugometražni film "South Park" iz 1999.: "South Park: Bigger, Longer & Uncut", scenarij: Trey Parker i Marc Shaiman.

usporediti i s Beth Smith ("Rick i Morty"), posebno u smislu emocionalne nestabilnosti i obrambenog moraliziranja, iako Sheila to projicira prema van dok Beth implodira prema unutra.

Suprotnost Wendy Broflovski je majka Erica Cartmana što odražava suprotnost Kylea i Erica. Liane Cartman je rijetka satirična kreacija koja spaja hiperpermisivnost, patološko poricanje i seksualno pretjerano izlaganje u jednu nasmijanu, naizgled benignu figuru. Njezin lik kritika je modela roditeljstva "laissez-faire", dovedenog do najgrotesknijeg ekstrema. Nepogrešivo je slatka i susretljiva – čak i kada njezin sin doslovno orkestrira genocidne sheme ("Scott Tenorman mora umrijeti", sezona 5, epizoda 4) - odražavajući intenzivnu emocionalnu međuovisnost i potpuni slom autoritativnih granica. Psihološki, Liane predstavlja slučaj isprepletenog roditeljstva, gdje dijete postaje emocionalna jezgra roditeljskog samopoštovanja (Minuchin, 1974.). Liane je Marge okrenuta naopačke. Dok Marge pokušava usaditi red i vrijednosti, Liane nudi potpuno popuštanje. Marge je moralni temelj porodice Simpson; Liane je raspadajuća podna daska ispod Cartmanovih nogu. Lois Griffin iz "Family Guy-a" dijeli neke elemente s Liane - posebno kada je napisana kao seksualno avanturistička ili nezainteresirana - ali Lois barem povremeno održava kontrolu nad svojom djecom. Liane je, nasuprot tome, dosljedno pasivna i pokorna, posebno prema Ericovom monstruoznom ponašanju, omogućujući najgore zamislive impulse. Francine Smith iz "American Dad-a!", dijeli Lianinu seksualiziranu prošlost i ponekad površno majčinstvo, ali čak i u svom najapsurdnijem izdanju, Francine potvrđuje slobodu djelovanja na načine na koje Liane nikada ne čini. Liane nedostaje unutrašnjost, koja sama po sebi postaje dio satire. Njezina karakterizacija također uključuje hiperseksualnu pozadinu (porno zvijezda, njemački scheisse filmovi itd.), što koristi humoru, ali i pojačava sumornu sugestivnost serije gdje je moralni autoritet prazan ako se ne zasluži ili ne održava. (pogledaj tab. 2)

"South Park" satirizira sam koncept moralnog napretka. Dok "Simpsonovi" vjeruju u moralnu elastičnost, a "Family Guy" se kupu u nihilizmu, "South Park" dekonstruira oboje cvjetajući u postmodernističkom apsurdizmu, gdje nijedna ideologija nije sigurna, a čak je i vlastita narativna logika fluidna (vidi: "meta" sezone 18–20). Za razliku od postave serije "American Dad!" koja postaje hiperpsihološka karikatura, djeca iz "South Parka" ostaju

prizemljena, u inat eskalirajućoj apsurdnosti serije. Njihove reakcije ostaju djetinjasto stvarne u iznimno nestvarnim situacijama. Međutim, treba napomenuti da su "Simpsonovi" često pomicali granice u smislu onoga što bi mainstream televizija u udarnom terminu dopustila da animirana serija prikaže, a krvave ludorije Itchyja i Scratchyja (crtić-hommage "Tom i Jerry-u" unutar "Simpsonovih" su očit primjer. Sam scenarist serije John Swartzwelder bio je šokiran koliko je TV mreža bila popustljiva u tom pogledu, rekavši da ne može vjerovati što je crtić prošao nekažnjeno. U međuvremenu, kontroverzne uvrede prema Australiji, Brazilu i New Orleansu izazvale su prosvjede protiv "Simpsonovih", dok su godišnji Specijali za Noć vještica (*Halloween*) serije "Kućica na drvetu horroru" dodatno pridonijeli podizanju ljestvice krvavog komičnog nasilja od kojeg je "South Park" ubrzo profitirao. "South Park" je stoga stekao reputaciju "crtića prestupnika", obrađujući teme koje drugi izbjegavaju s brutalnom satirou. Meta-epizoda "Simpsonovi su to već učinili" (6. sezona, 2002.) izravno priznaje svoj dug Simpsonovima, dok istovremeno oplakuje izazove originalnosti u modernim medijima. Epizode poput "Zarobljen u ormaru" (9. sezona, 2005.) dovele su do odlaska njihovog glasovnog glumca Isaaca Hayesa nakon oštre kritike upućene scientologiji. "Uz ispriku Jesseju Jacksonu" (11. sezona, 2007.) koristi rasne uvrede kako bi izazvala razmišljanje o rasizmu i slobodi govora. Epizoda serije iz 2012. "Ples sa Štrumpfovima" iskrivljuje opsesiju medija političkom korektnošću.

Kritičari poput Emily Nussbaum (*The New Yorker*) hvale hrabrost "South Parka" u obrađivanju tabu tema, ali Jacob Clifton i drugi upozoravaju da satira serije "oba dijela" riskira lažnu ekvivalenciju, neutralizirajući njezin kritički utjecaj (Clifton 2010:248). Filozofski eseji u "South Parku i filozofiji" (Arp, 2006.) raspravljaju o tome pojačava li hiperbolički cinizam ili potkopava njegove poruke. S epizodama koje brzo reagiraju na aktualne događaje, poput "Margaritaville" (sezona 13, epizoda 3) o financijskoj krizi i "Oh, Jeez" (sezona 20, epizoda 7) o Trumpovom usponu, "South Park" ostaje jedinstveno agilan i kulturno relevantan. Ne smijemo zaboraviti ni zloglasnu "Epizodu 201" (sezona 14, epizoda 6) koja prikazuje Poslanika Muhameda a.s. na sarkastičano uvredljiv način, što je izazvalo reakcije širom svijeta, uključujući zabranu emitovanja u nekim zemljama i prijetnjama smrću twiteraša iz radikalnih grupa. Dok je serija žestoko kritikovana zbog narušavanja vjerskih tabua, isticali su važnost slobode izražavanja. Ranije pomenuta epizoda "Za-

robljen u ormaru" (sezona 9, epizoda 12) je satira scientologiji, gdje glumca Tom Cruisea prikazuje kao naivnog, bizarnog, te latentnog homoseksualca. Ova epizoda je izazvala polarizovane reakcije, dok su neki smatrali da je provokacija opravdana, drugi su je smatrali uvredljivom. Slično su uradili i s Mel Gibsonom prikazujući ga kao teškog antisemitu u epizodi "Pasija Jevrejina" (sezona 8, epizoda 3). U nekim epizodama, "South Park" ne preza od kritike američke spoljne politike, raznih vojnih intervencija i korporativnih interesa, često koristeći ekstremni humor da bi istakla i najneprijatnije aspekte. "South Park" je od svih nabrojanih animiranih sitcoma orijentiranih prema odraslima upravo onaj koji je najviše herostratski u smislu da često izaziva najviše kontroverzi, jer direktno napada vjerske i društvene norme i tabue, često podstičući rasprave o slobodi govora i političkoj korektnosti.

Dok su "Simpsonovi" izgradili nacrt satire, "Family Guy" ju je zapalio i smijao se dimu, "American Dad!" je psihoanalizirao pepeo, a "South Park" je izgradio novu kuću i ismijavao ih sve jer im je uopće bilo stalo. Svaki lik iz "South Parka" je destilirana snaga: Cartman je mržnja društva, Kyle nje-na krivnja, Stan njegov egzistencijalni umor, a Kenny njegova ekonomska naknadna misao. Zajedno, oni tvore samosvjesno ogledalo moderne Amerike – ono koje se ne odražava kroz optimizam ili ironiju, već kroz upornu apsurdnost i nemilosrdnu iskrenost. Koristeći ekstremne i provokativne sadržaje "South Park" se pridružuje plejadi nasljednika "Simpsonovih" koji problematizira društvene probleme dok zabavljaju, ali kojima se često prebacuju da se nalaze na granicama dobrog ukusa. 2013. im se pridružio i "Rick & Morty" koji nadilazi tipične granice humoristične serije, koristeći naučnu fantastiku kako bi istražio nihilizam, traumu i apsurdnost postojanja. Protagonist ove serije, Rick Sanchez, je školski primjer postmodernog antijunaka, često interpretiranog kao utjelovljenje egzistencijalnog nihilizma (Nietzsche, 1887.; Camus, 1942.). Psihološki, on pokazuje osobine konzistentne s antisocijalnim poremećajem osobnosti, njenim narcisoidnim poremećajem i moguće poremećajem izazvanim alkoholizmom. Unatoč božanskoj inteligenciji (visoka otvorenost, ekstremno niska ugodnost), Rick je emocionalno prazan i refleksno autodestruktivan, što ga pozicionira kao tragikomičnu šifru za znanstvenu svemoć lišenu moralnog utemeljenja. U usporedbi s Homerom Simpsonom, Peterom Griffinom, Stanom Smithom i Cartmanom mogli bismo reći da je Homer glup čovjek u moralnom svijetu; Rick genij u amoral-

nom multiverzumu. Peter Griffin impulzivan i ravnodušan; Rick je hladno strateški ravnodušan. Stan Smith se drži ideologije; Rick demontira ideologiju s intelektualnim prezirom. Cartman je zao samo zarad pažnje – Rick čak ni ne vjeruje da je pažnja stvarna. Rick je ono što se događa kada intelekt Lise Simpson nadživi svoj moral, a Moeova depresija postane interdimenzionalna. Rick predstavlja Nietzscheovog nadčovjeka lišenog vrijednosti: živi izvan dobra i zla (Nietzsche, 1886.), a ipak ga proganja besmislenost. Njegov kompleks boga potkopava samopreziranje i uzaludna potraga za vezom u ravnodušnom kozmosu. Morty Smith, drugi dio ovoga dvojca je vječna žrtva etičkog (pro)buđenja. Morty je psihološki podložen, nesiguran adolescent uhvaćen u stanju stalne moralne disonance. Doživljava traumu, krivnju, strahopoštovanje i bespomoćnost, ali mu nedostaje sposobnost da se odupre Rickovoj nasilnoj karizmi. Morty utjelovljuje Eriksonovu fazu "zbunjenosti identiteta naspram uloge" (1950.), oscilirajući između pasivne poslušnosti i moralne pobune. Pokazuje visoku neurotičnost, umjerenu ugodnost i nisku otvorenost, što ga čini običnim čovjekom kozmičkog zlostavljanja.

Kada bismo povukli paralelu između njega s jedne strane i Bart Simpsona, Steve Smitha, Chris Griffina i Stan Marsha s druge vjerovatno bismo mogli da ustanovimo da Morty kombinira Bartovu mladost s Lisinim emocionalnim uvidom, ali mu nedostaje njihova otpornost. U usporedbi sa Steveom Smithom, Morty je manje zaluden i više traumatiziran. On je za Ricka ono što je Stan Marsh za ludilo "South Parka" – reaktivni moralni kompas koji se polako troši. Poput Briana Griffina, Morty zna razlikovati dobro od zla, ali za razliku od Briana, Morty zapravo pati zbog toga. Morty je moralna cijena Rickove slobode – ljudska duša zgnječena pod teretom znanstvenog sveznanja. Ako je Rick mozak, Morty je nervni sistem – šokiranje prevedeno u podložnost, epizodu za epizodom. Summer Smith, starija Mortyjeva sestra, je lik koji počinje kao stereotipna tinejdžerica, ali se razvija u samouvjerenu, moralno fleksibilnu preživjelu multiverzuma. Ona balansira plitki interes za popularnost s rastućom kompetencijom u interdimenzionalnim krizama, odražavajući mješavinu visoke otvorenosti i umjerenog narcizma. Summer je satira post-Instagram identiteta – tinejdžerica Lisa Simpson kojoj je dan sarkazam kao oružje i portalni pištolj. U usporedbi s Meg Griffin, Hayley Smith i Lisom Simpson da se zaključiti da dok je Meg meta, a Lisa misliteljica, Summer je prilagodljiv ego – sposobna je da se razvija dok svijet gori oko nje.

Poput Hayley, ona prezire autoritet, ali za razliku od Hayley, Summer ga često nadmudri. Ona je Meg kada bi Meg počela ubijati izvanzemaljce umjesto da roni suze u svoju mesnu štrucu.

Beth Smith je Rickova kćerka i školski slučaj neriješene dinamike kompleksa oca. Pokazuje znakove narcisoidnih osobina, emocionalne represije i intelektualne zbuđenosti inferiornošću/superiornošću. Njezina profesija hirurginje konja je impresivna i suptilno ponižavajuća – simbol neispunjenog potencijala. Bilo da je "prava" ili klon, Beth je žena zarobljena u emocionalnoj crnoj rupi svog oca, kolebajući se između obožavanja i napuštanja. U usporedbi s Marge Simpson, Lois Griffin i Francine Smith možemo uočiti da je Marge represivna, ali moralna; Beth je emocionalno izglednija, ali kompetentna. U usporedbi s Lois i Francine, Beth dijeli njihovu sklonost raspadanju, ali s dodatnim egzistencijalnim slojem – sam njezin identitet je upitan. Beth je Marge bez strpljenja, Lois bez samodopadnosti, a Francine bez zabave. Bethin suprug Jerry Smith, otac Summer i Morty, je simbolična kastracija tradicionalnog patrijarha. Pokazuje visoku neurotičnost, nisku savjesnost i nisku ugodnost. Nije samo neučinkovit – on je komično olakšanje koje funkcionira kao kritika američkog oca. Jerry predstavlja Freudov ego u raspadanju: stalno traži potvrdu, ljubav i relevantnost u svijetu koji ga više ne treba. Uspoređujući ga s Homer Simpsonom, Peter Griffinom i Stan Smithom možemo kazati da je Homer glup, ali simpatičan; Jerry je glup i nebitan. Peter je agresivan; Jerry je beskičmenjak. Stan je nacionalistički ratnik; Jerry ne može otvoriti staklenku. Jerry bi bio Homer kada Homer ne bi uspio izazvati čak ni sažaljenje. (tab. 3)

Dok su "Simpsonovi" i "Family Guy" utemeljeni na društvenoj satiri, a "American Dad!" na psihološkoj hiperboli, "Rick & Morty" te temelje razgrađuje u kozmički apsurd. To nije samo parodija - to je egzistencijalni meta-komentar o činu pripovijedanja, značenju i čovječnosti. Ako su "Simpsonovi" izgradili arhitekturu animirane satire, "Rick & Morty" je urušavanje kuće pod filozofskom gravitacijom. Oni dekonstruiraju humoristične serije, etiku, identitet i porodicu na načine na koje su njihovi prethodnici samo nagovijestili. To je vrhunski predator animiranog egzistencijalizma, predstava koja ne samo da ismijava značenje - već nas izaziva da ga uopće pronađemo. Možemo pomenuti nekoliko primjera, kao na primjer epizodu "Rikšešet minuta" (1.

sezona, 2014.) koja kritizira prezasićenost medijima svojom multiverzumskom televizijom; prikazuju se različite alternative stvarnosti i nihilistički pogledi na svijet, što kod gledalaca izaziva razne reakcije, ali i šokira one koji smatraju da su previše pesimistični i beznadežni dok "Ricklantisova zabuna" (sezona 3, epizoda 7) koristi distopijsku alegoriju za istraživanje moći i korupcije. Epizoda "Krastavac Rick" (sezona 3, epizoda 3) postao je kulturni *meme*, ali i studija slučaja krivo protumačene satire; Megan Garber (2017.) ističe kako su obožavatelji prihvatili Rickovu hrabrost, a ne emocionalnu kritiku epizoda. Opsesivna kampanja epizoda "Sečuanski umak" (sezona 3, epizoda 1) privukle su medijsku pozornost *Washington Posta* i *GQ*-a. Paul Booth (2010.) istražuje kako ironična odvojenost u digitalnim obožavateljskim krugovima može prikriti namjeravane kritike autora, komplicirajući recepciju. Meta-epizode poput "Nikad ne Ricka i Mortya" (sezona 4, epizoda 6). parodiraju samo pripovijedanje, miješajući narativnu inovaciju s izazovom za publiku. "Rick i Morty" utjelovljuju postmodernistički eksces i moralnu dvosmislenost, istovremeno kritizirajući haotičnu kulturu koju prikazuju kroz mnoge mračne teme: u jednoj od epizoda, Rick razrješava svoje emocionalne probleme koristeći nasilje i alkohol, prikazujući ga u tragičkim crtama kao genijalnog, ali i patološkog lika. Takve scene često izazivaju polemiku zbog nerješivog nihilizma i prikaza nestašnih eksperimenata. "Bačva kiseline" (sezona 4, epizoda 8) je epizoda u kojoj Rick pravi plan koji uključuje egzekuciju jednog lika, prikazujući hladnokrvnu manipulaciju i nedostatak empatije, što je izazvalo kritike o tome kako serija prikazuje moralne granice budući da u njoj Rick, na primjer, nudi Mortyju lažno rješenje za problem, koje na kraju dovodi do smrti drugog lika, prikazujući kako je njegova moralna neutralnost često ekstremna.

I dok su "American Dad!" i "South Park" najpoznatiji po tome što direktno kritikuju vjerske i političke tabue na ekstremnan način, često izazivajući zabrane i političke rasprave, "Family Guy" i "Rick & Morty" koriste provokacije kako bi istakli društvene probleme i granice morala, ali i to često rezultira kontroverzama i kritikama. Treba napomenuti da su "Simpsonovi", njihova preteča i najveći utjecaj u ovome pogledu, također bili i ostali uglavnom poznati po svom satiričnom i često kritičkom humoru, oni su rijetko išli u pravcu materijala koji bi bio otvoreno uvredljiv ili šokantan u poređenju sa "South Park-om" ili "Family Guy-om". Međutim, postoje epizode koje su

izazvale određenu kontroverzu ili su predmet kritika, posebno zbog prikaza određenih grupa ili tema. Na primjer, epizoda "Grad New York protiv Homera Simpsona" (sezona 9, epizoda 1), iako veoma popularna, dobila je niz kritika zbog prikaza njujorške policije i građana, te stereotipa o New Yorku. Neki su smatrali da su stereotipni prikazi ružna i uvredljiva generalizacija. Nadalje, "Homerova fobija" (sezona 8, epizoda 15) je izazvala rasprave oko prikaza homoseksualnosti i stereotipa vezanih za nju. Iako je uglavnom pozdravljena zbog osviještenosti, mnogi smatraju da koriste stereotipne prikaze homoseksualaca kroz lik Johna, koji je prikazan sa stereotipnim osobinama (npr. naglašen šarm, ekscentričnost). Neki su smatrali da se koriste stereotipi koji mogu biti uvredljivi ili pojednostavljeni. "Bart protiv Australije" (sezona 6, epizoda 16) kritikuje potrošačku kulturu Australije i sadrži poređenje sa stereotipnim prikazima Australijanaca, što je izazvalo neke optužbe za uvredljivost i stereotipizaciju; "Veliki Homer" (sezona 6, epizoda 12) prikazuje radnike i hijerarhije, koristeći stereotipe koji su uvredljivi, posebno prema radničkoj klasi. Epizoda "Moe-ina Lisa" (sezona 13, epizoda 6) prikazuje karikirane akcente i ponašanja likova iz Južnih i Zapadnih dijelova Sjedinjenih Američki Država, što je izazvalo optužbe za stereotipizaciju i uvredljive prikaze čitavih gradova i zajednica ljudi.

"Simpsonovi" su općenito šarmantni i često koriste humor koji je kritičan ili sarkastičan, ali oni rijetko izazivaju ozbiljne uvrede i suspenzije zbog sadržaja. Modus njihovog humora je često onaj satire, ironičan prikaz društva i karaktera, a ne namjernu uvredljivost. Većina uvredljivih scena kod "Simpsonovih" odnosi se na stereotipe, prikaze određenih grupa ili propuste u osvjetljavanju tema. Međutim, zbog njihovog satiričnog i kritičkog tona, takve scene često će proći kao komentari i satira, a ne namjerno izazivanje uvreda kao što to čine neki njihovi nasljednici. "Family Guy" je poznat po brzom tempu humora, često ironično ismijavajući pop-kulturu i društvene fenomene, na granici dobrog ukusa. Slično, "American Dad!" koristi satiru za komentarisanje političkih i religijskih pitanja, ali i s mnogo izraženijom tendencijom ka stereotipima i provokaciji. Oba serijala ne prezaju pred granicama smislene kritike, prelazeći u голу provokaciju i uvredljivost. "Rick i Morty" idu još dalje, kombinujući naučnofantastične avanture s dubokim filozofskim pitanjima, ali i s tvrdokornom sarkastičnom kritikom i nihilizmom. Njihov animirani izražaj otvara kontroverzne rasprave, ali u isto vrijeme propituju temelje

stvarnosti i moralnosti. Međutim, postoje i oni koji tu ne staju u pretjeranom ismijavanju svijeta, kao što je to uradio "South Park" koji je ozloglašen zbog ekstremnog sarkazma, notorno provocirajući i vrijeđajući razne grupe, političke stranke, religije i društvene norme, izazivajući javne polemike i kritike zbog svoje bezobzirnosti. U nastavku ćemo pružiti kompaktan pregled glavnih karakternih crta likova iz svakog od univerzuma pobrojanih imitatora "Simpsonovih" te pokušati ukazati na korelacije s originalom.

Plagiranje ili parodiranje: prisvajanje arhetipskih formata "Simpsonovih" ili evolucija postojećih likova za novu publiku?

U desetljećima otkad je serija premijerno prikazana, "Simpsonovi" su doživjeli goleme hvalospjeve kritičara, ali i postupni, kontinuirani pad kritičarskog interesa. Tokom svog zlatnog doba, serija je bila hvaljena kao jedna od najboljih u povijesti televizije, a njen stil humora imao je ogroman utjecaj na krajolik televizijske komedije koji je trajao do 21. vijeka. "Simpsonovi" su bili prva animirana serija u udarnom terminu koja je spojila *sitcomske* trope s psihološkom složenošću, satikom i komentarima na savremenu pop-kulturu. Njihovi likovi postali su arhetipovi koje su kasnije animirane serije kopirale, iskivljavale ili preoblikovale kako bi odgovarale njihovim skandaloznijim ili nihilističkim tonovima. Novije savremene animirane serije su nastavile tradiciju "Simpsonovih" u kritici i satiri, ali su često i prešle granice prihvatljivosti u neprestanoj potrazi za provokacijom ili komentarom o savremenom društvu.

"Family Guy" sadrži skup scena gdje protagonist, Peter Griffin, koristi uvredljive stereotipe kada epizodno targetira i omalovažava različite grupe ljudi, često s brutalnom i neukusnom šalom. Na primjer, epizoda gdje Peter imitira Bill Clintona u kontekstu njegovog zloglasnog seks skandala izazvala je kritiku i optužbe za nepopustljivost prema ljudima u političkim i društvenim pravima. "American Dad!" je poznat opet po radikalnim satiričnim prikazima religije i politike. U jednoj epizodi, prikazuju se religiozni fanatici u ekstremnim i uvredljivim stereotipima, što je izazvalo burne reakcije zbog potencijalne i realne povrijeđenosti određenih grupa. Sarkazam i nihilizam koji su donijeli "Rick & Morty" doveli su do toga da serija ponekad prikazuje brutalne i morbidne scene, poput scene gde Rick ostavlja svom unutrašnjem umu da se bori s moralnim dilemama na strašno surove načine ili scene gdje

kritikuje univerzalne vrijednosti i religioznu tradiciju. Na primjer, epizoda gdje Rick uništava cijeli paralelni svijet kao da je to običan igrokaz izazvala je mnoštvo kontroverzi.

"South Park" pomiče granice provokativnosti njihovom epizodom o religiji i vjerskim vođama, poput ozloglašene epizode "201" koja je izazvala žestoke debate zbog prikaza poslanika Muhameda a.s., što je dovelo do prijetnji i zabrane emitovanja u nekim državama. Ova animirana serija često cilja političke figure i društvene tabue, narušavajući dopustive granice u potrazi za provokacijom ili kritikama, što ih gura u žižu kontroverzi. Sve ove serije pokazuju kako savremeni animirani film i sitcomi koriste satiru i humor da kritikuju društvo, ali prečesto uvredljivo pogađaju osjetljive zajednice, izazivajući rasprave o granicama slobode govora i umjetničke izražajnosti: Svaki poznatiji animirani *sitcom* serijal za odrasle ima dug prema "Simpsonima", no koji su to specifični elementi koje su "South Park", "King of the Hill", "Family Guy" i "Bob's Burgers" odista posudili? Kad su "Simpsoni" debitirali 1989. s božićnim specijalom, serija je bila kao ništa drugo dotad na televiziji. Grubi, cinični i subverzivni, Simpsonovi su razbili konformističke klišeje sitcom pisanja kako bi ponudili daleko satiričniji pogled na moderni porodični život u Americi. (Gunning, 2021.)

"Simpsonovi" su redefinirali prikaz američke porodice na televiziji, predstavljajući disfunkcionalno, ali simpatično kućanstvo. Ovaj predložak su prilagodili njegovi nasljednici, svaki od njih dodavajući svoj jedinstveni trag. "Family Guy" odražava porodičnu strukturu kakvu imaju Simpsonovi, s Peterom Griffinom kao nespretnom očinskom figurom sličnom Homeru Simpsonu. Međutim, oni pojačavaju disfunkciju, često prikazujući članove porodice u pretjeranim, karikaturnim ulogama. "American Dad!" predstavlja politički nabijeno domaćinstvo, sa Stanom Smithom koji utjelovljuje konzervativne američke vrijednosti, pružajući platformu za političku satiru unutar obiteljske jedinice. "South Park" odstupa od tradicionalne postavke familije, usredotočujući se umjesto toga na skupinu djece i njihove interakcije sa svijetom odraslih. Ova promjena omogućuje širu kritiku društvenih normi i ponašanja. "Rick & Morty" predstavlja fragmentiranu porodičnu dinamiku, s genijalnim, ali nihilističkim djedom Rickom i njegovim tjeskobnim unukom Mortyjem u središtu, istražujući složene teme postojanja i mo-

rala unutar obiteljskog konteksta. Ključne razlike poimanju porodice između ovih serija bi izgledale ovako: "Simpsonovi" kažu: "Porodica je nesavršena, ali vrijedna ljubavi."; "Family Guy" izriče: "Porodica je glupa, pa joj se smijte."; "American Dad!" pojačava: "Porodica je luda, pa je psihoanalizirajte."; "South Park" veli: "Sve je glupo, uključujući i porodicu."; "Rick & Morty" tvrde: "Porodica je besmislena, svemiru nije stalo, ali ti si još uvijek ovdje, pa se nosi s tim."

Vidimo dakle, kako su imitatori poput "Family Guya" i "South Parka" prešli na mračniji, oštiri teritorij poimanja porodice i porodičnih vrijednosti koji je više u skladu s postmodernističkim, ali i nihilističkim tendencijama naše svakodnevnice pa stoga ne bi trebalo da čudi da je ljubav obožavatelja prema ranim sezonama "Simpsonovih" ustupila mjesto ambivalentnijem pogledu koji mnogi kritičari i gledatelji dijele prema većini nedavnih sezona. Od dvanaeste sezone, "Simpsonovi" se više ne smatraju televizijskim sadržajem koji morate pogledati, a mnogi imitatori serije uživali su bolje kritike od serije koja je inspirirala njihovo postojanje. "Bob's Burgers", na primjer, nosi jasan kreativni dug ranijem sitcomu i trenutno nadmašuje "Simpsona" među kritičarima ali i po gledanosti serije. Međutim, bilo bi nepravедno izdvojiti tu hvaljenu seriju kad sve, od "South Parka" preko "King of the Hill", i "Family Guya", do "American Dad-a", duguje "Simpsonima". Svaka od njih koja je puštena u eter nakon "Simpsonovih" postala je na jedan ili drugi način njihov eho koji često koriste ekstremne, neukusne ili provokativne teme da bi izazvale reakciju. Veoma često će te serije kroz takve poduhvate i podstaći na razmišljanje ili uputiti kritiku društva, no to za sobom povlači i pitanje gdje je granica umjetničke slobode i odgovornosti. Neke od scena postale su simboli slobodne kritike, dok su druge prouzrokovale međunarodne skandale i ozbiljne debate o etičnosti i moralnosti. Činjenica je da su gore pobrojane imitatorske serije u različitim stepenima kopirale arhetipski predložak "Simpsonovih" – neke s poštovanjem, druge iskrivljavajući ga u grotesknu karikaturu. Pa ipak, gotovo sve duguju svoje nadahnuće i temelje svoj izraz na psihološkom i narativnom geniju serije. (tab. 4)

"Family Guy" je, prema riječima svoga tvorca, eksplicitno modeliran prema "Simpsonovima" (MacFarlane, NYT, 2009.) a i kritičari su ga prozvali "klonom Simpsonovih" (*The Guardian* 2005.). Kritičari također ističu da je

"American Dad!" u početku reciklirao mnoge trope iz "Simpsonovih", poput vanzemaljca koji je parodija neobičnih sporednih likova. Epizoda "South Parka" koju smo ranije pomenuli, "Simpsonovi su to već učinili" (7.epizoda 6. sezone), priznaje narativni dug originalu. "Rick i Morty" i "Simpsonovi" imali su trenutke preklapanja (*cameo* na legendaraj intro sceni na kauču prije početka koja se uvijek mijenja). Evoluirajući s vremenom "Simpsonovi" su podosta toga nakupili od ovih imitatorskih *sitcome* u oblacima prašine vlastitog galopa kroz televizijsku povijest učvrstivši status kamena temeljca te kulture. Likovi u animiranim serijama prije njih bili su više arhetipski, a manje razvijeni, uglavnom služeći kao prenositelji humora ili moralne pouke. Fred Kremenko, na primjer, bio je uglavnom nespretna očinska figura bez značajne dubine. Jedan od revolucionarnih doprinosa "Simpsonovih" su njihovi višedimenzionalni likovi. Likovi poput Homera, Marge, Barta, Lise i Maggie razvijaju se tokom vremena pokazujući niz slojevitosti toga rasta. Homer, iako često prikazan kao nespretni idiot, posebno otkriva trenutke mudrosti, lijenosti, pa čak i ranjivosti, što ga čini stahovito bliskim.

Ova dubina lika omogućuje nijansiranije pripovijedanje i emocionalnu rezonancu. (tab. 5) Kasnije epizode imitatorskih serija su često koristile Homera kao osnovu, a zatim preuveličavale njegove mane za mračniju satiru ("Rick & Morty"), vulgarni eksces ("Family Guy") ili moralnu inverziju ("South Park"). To ne ilustrira počast već psihološku karikaturu i iskrivljavanje originalnog Homerovog arhetipa. Sličnu putanju prolazi i Marge Simpson sa svojim paricama iz drugih serija. (tab. 6) Margeine psihološke osobine (briga, emocionalno potiskivanje), vidimo, postale su predlošci za satiričnu dekonstrukciju uloge "majke". Serije koje su nasljedile "Simpsonove" često su ismijavale ili mračno preuveličavale emocionalnu represiju koju Marge utjelovljuje. Pogledajmo sada kako su nasljednici omiljene porodice iz Springfielda preuzeli lik Bart Simpsona. (tab. 7) Bartov arhetip simpatičnog buntovnika korišten je i komično (Stewie) i tragično (Morty), odražavajući promjene u generacijskim stavovima koji se možda polako mijenjaju, a tiču se mladosti i trauma. Lisia Simpson, vidjeli smo, nije ostala pošteđena arhetipiranja u serijama-nasljednicama; njen lik podijeljen je na idealističku i žrtvinu ulogu. Meg predstavlja to kako se intelektualka može ismijavati u kasnijoj satiri, dok Hayley i Wendy odražavaju Lisin politički angažman s različitim razinama poštovanja i sarkazma. (tab. 8) Naposljetku, ni Maggie, tiha promatračica

"Simpsonovih", nije ostala pošteđena toga da bude materijal aproprijacije serija koje su uzjahale talas koji je započela njena porodica. Ona je postala prazno platno, *tabula rasa*, koju su pisci u novijim serijama transformirali u govoreću, naoružanu dojenčad. (tab. 9) Uvidjeli smo, dakle, da su "Simpsonovi" poslužili kao psihološki i narativni nacrt za svaki animirani sitcom za odrasle koji je uslijedio poslije njih. Dok su neke serije (npr. "South Park") koristile ovo nasljeđe kao komentar, neke su druge ("Family Guy", "American Dad!") oponašale strukture Groeningovih likova toliko vjerno da su ih kritičari optuživali za plagiranje ili površnu imitaciju. Pa ipak, čak i kada su se ove serije razilazile, jedne u nihilizam ("Rick i Morty"), druge u agresiju ("Family Guy") ili nadrealizam ("South Park"), one nose dubok trag sposobnosti "Simpsonovih" da uravnoteže satiru s emocionalnim realizmom i psihološkom dubinom.

Dok se humor u "Simpsonovima" često temeljio na *slapstick* komediji i tradicionalnim komičnim postavkama, a šale obično bivale izravne, privlačne prvenstveno mlađoj publici, a uključivale su blage teme za odrasle, novokomponovane serije, nastale na njihovom nacrtu, su izoštrile taj senzibilitet do pa i preko granica dobrog ukusa i uvredljivosti: (pre)ošrim humorom, satiričnim komentarima i kulturnim referencama. Često uključujući olovno teške slojeve humora koji privlače odrasle, kombinirajući *slapstick* s igrom riječi, ironijom i društvenim kritikama ove novonastale serije nastavljaju da žare i pale krajolikom savremenog animiranog sitcoma. Samo je pitanje vremena kada će i one dobiti vlastite nasljednike koji će preuzeti štafetu satire iz njihovih ruku onako kako su one već jednom preuzele istu od "Simpsonovih" kroz temeljne arhetipove koje su kasnije oponašale, iskrivile ili preuveličavale. Ističući paralele između glavnih likova tematsko posuđivanje je evidentno. Stoga su i rasprave o odavanju počasti originalu nasuprot pukom plagiranju – opravdane. (tab. 10)

Umjesto odjave: kontroverzna imitatorska vatra koja ne jenjava

Iako ovaj esej problematizira provokativne inovacije njihovih nasljednika, "Simpsonovi" jesu i ostaju kamen temeljac kulturne satire. Kao što tvrde Gray (2006.) i Mittell (2010.), kombinacija humora i empatije ove animirane serije stvorila je trajan predložak, onaj koji uravnotežuje kritiku s mogućnošću povezivanja i komentiranja društvenih pojava. Njihova dugovječnost koja stameno korača u trećoj deceniji kao i sam utjecaj na pop-kulturu svje-

doče o temeljnoj važnosti "Simpsonovih". Međutim, sklonost novijih serija ka šokiranju riskira otuđenje publike i razvodnjavanje korektivne funkcije satire. Kritičari upozoravaju da okrutnost "Family Guya", ekstremizam "American Dad-a!", cinizam "South Parka" i nihilizam "Rick & Mortyja" ponekad žrtvuju smislene komentare zarad pune kontroverze, ali ova napetost ilustrira delikatnu etičku ravnotežu satire: potrebu za provociranjem, a ne samo za vrijeđanjem.¹¹ "Simpsonovi" se razlikuju od ranijih animiranih humorističnih serija svojim inovativnim narativnim stilom, složenim razvojem likova i višestrukim humorom. Ovi elementi ne samo da su postavili novi standard za animirane serije, već su i utrli put sofisticiranim pripovijedanjem i komediji kao žanru, inspirirajući novu generaciju televizije, ali i transcendirajući stvarnost kroz proročke vizije budućnosti svijeta. Jedan od najjezivijih aspekata nasljeđa "Simpsonovih" je njegova naizgled proročanska sposobnost predviđanja budućih događaja od tehnološkog napretka do političkih ishoda, seriji se pripisuje da je predvidjela nekoliko događaja u stvarnom svijetu, čime je stekla reputaciju savremenog proročišta.¹² Lingvistički, "Simpsonovi" su osta-

- 11 "Family Guy" se u početku suočio s otkazivanjem, ali je oživljen zbog snažne prodaje DVD-ova i podrške obožavatelja, što je istaknulo njegov kulturni status. "American Dad!" hvaljen je zbog svoje dosljedne kvalitete i političke satire. "South Park" dobio je pohvale kritike zbog smjelog pripovijedanja i društvenog komentara, osvojivši više nagrada Emmy. "Rick & Morty" slavljem je zbog svoje originalnosti i dubine, privlačeći predanu bazu obožavatelja i pohvale kritike.
- 12 Neka najnevjerojatnija proročanstva koja su se ostvarila su: Donald Trump postaje predsjednik - Epizoda: "Bart u budućnosti" (Sezona 11, Epizoda 17 - 2000). Lisa spominje da je naslijedila finansijski haos od "predsjednika Trumpa". Stvarnost: Trump je izabran za predsjednika 2016., 16 godina nakon emitiranja epizode. Disney kupuje 20th Century Fox - Epizoda: "Kad se nabaciš zvijezdi" (Sezona 10, Epizoda 5 - 1998). Znak prikazuje 20th Century Fox kao "odjel tvrtke Walt Disney Co.. Stvarnost: Disney je kupio 21st Century Fox 2019. Pametni satovi. Epizoda: "Lisino vjenčanje" (Sezona 6, Epizoda 19 - 1995). Lisin zaručnik koristi sat za telefoniranje. Stvarnost: Pametni satovi s mogućnostima pozivanja (npr. Apple Watch) postali su mainstream u 2010-ima. Higgsov bozon (Božja čestica). Epizoda: "Čarobnjak iz Evergreen Terrace" (Sezona 10, Epizoda 2 - 1998.) Homer piše jednačinu na tabli koja jako sliči formuli mase Higgsovog bozona. Stvarnost: Naučnici su 2012. potvrdili Higgsov bozon - Homerova jednačina bila je zapanjujuće blizu. Automatsko ispravljanje teksta *autocorrect* ne uspijeva. Epizoda: "Lisa na ledu" (Sezona 6, Epizoda 8 - 1994.) Dolph piše "Beat up Martin" na Newtonovom uređaju, koji ga automatski ispravlja u "Eat up Martha". Stvarnost: Ova šala nagovijestila je frustrirajuće probleme s automatskim ispravljanjem uobičajene u ranim pametnim telefonima. FaceTime i videopozivi. Epizoda: "Lisino vjenčanje" (Sezona 6, Epizoda 19 - 1995.). Lisa razgovara s Marge putem videotelefona. Stvarnost: FaceTime i slične platforme za videopozive postale su popularne 2010-ih. Izbijanje ebole. Epizoda: "Lisin saksofon" (Sezona 9, Epizoda 3 - 1997.) Marge predlaže Bartu da pročita knjigu pod nazivom Znatiželjni George i virus ebole. Stvarnost: Ebola u to vrijeme nije bila široko poznata u SAD-u; velika epidemija dogodila se 2014. godine. Američki curling tim pobjeđuje Švedsku Epizoda: "Dječak susreće curl" (Sezona 21, Epizoda 12 - 2010.). Homer i Marge pridružuju se curling timu i pobjeđuju Švedsku

vili trajan trag uvodeći u engleski jezik riječi i izraze poput "embiggen", "cromulent" i "meh"¹³ koji su postali dio svakodnevnog jezika. Osim komedijom, "Simpsonovi" su se neustrašivo bavili društvenim i političkim pitanjima kao što su ekologija, konzumerizam, politika i religija, služeći kao oštra refleksija društva kroz oštru satiru. Njihov revolucionarni uspjeh otvorio je put za ponovno pojavljivanje animiranog sadržaja za odrasle, inspirirajući već analizirane serije. "Simpsonovi" su se prilagodili obrađujući savremene teme uz očuvanje svog osnovnog humora, čime su osigurali status kulturnog simbola koji i danas duboko rezonira s publikom širom svijeta. Neminovno je da su postigli

na Olimpijskim igrama. Stvarnost: Na Zimskim olimpijskim igrama 2018. godine, američka muška curling reprezentacija pobijedila je Švedsku i osvojila zlatnu medalju. Lady Gagina emisija na poluvremenu Super Bowla. Epizoda: "Lisa Goes Gaga" (Sezona 23, Epizoda 22 – 2012.) Lady Gaga nastupa dok lebdi u zraku iznad Springfielda. Stvarnost: 2017. godine nastupila je u emisiji na poluvremenu Super Bowla i spustila se s krova stadiona. Grčka ekonomska kriza. Epizoda: "Politički nesposobni, s Homerom Simpsonom" (Sezona 23, Epizoda 22 – 2012.). Vijesti pokazuju Grčku koja traži financijsku pomoć. Stvarnost: Grčka se suočila s velikom dužničkom krizom oko 2010.-2012., trebajući više financijskih pomoći od EU i MMF-a. Otkriće ribe s tri oka. Epizoda: "Dva automobila u svakoj garaži i tri oka na svakoj ribi" (Sezona 2, Epizoda 4 – 1990.). Riba s tri oka pronađena je u blizini nuklearne elektrane. Stvarnost: Godine 2011., riba s tri oka pronađena je u blizini prave nuklearne elektrane u Argentini. Dobitnik Nobelove nagrade Epizoda: "Elementary School Musical" (Sezona 22, Epizoda 1 – 2010.) Milhouse predviđa da će Bengt Holmström osvojiti Nobelovu nagradu. Stvarnost: Holmström je 2016. godine osvojio Nobelovu nagradu za ekonomiju. Virtualna stvarnost. Epizoda: "MoneyBart" (Sezona 22, Epizoda 7 – 2010.) Bart igra videoigru u potpuno imerzivnom VR okruženju. Stvarnost: VR tehnologija postala je široko dostupna i imerzivna u 2010-ima. Neispravni glasački uređaji. Epizoda: "Kuća užasa na drvetu XIX" (Sezona 20, Epizoda 4 – 2008.). Scena: Homer pokušava glasati, ali uređaj mijenja njegov odabir na suprotnog kandidata. Stvarnost: Na stvarnim izborima nakon toga, glasački strojevi su imali problema koji su ponekad mijenjali izbore birača bez njihove namjere

- 13 *Embiggen*: (eng.) "uvećati, pojačati, oplemeniti", i *cromulent* (eng.): "prihvatljivo, adekvatno, zadovoljavajuće". Prema Oxfordskom rječniku, ovo je bila riječ koju je "stvorila televizija" za epizodu "Simpsonovih" emitirana 1996. a radi se o 7. sezoni, 16. epizodi: ["Jebediah Springfield", u filmu] "Plemeniti duh [uvećava/*embiggens*] i najmanjeg čovjeka..." [gđa. Krabappel] "Uvećava? Hm, nikad nisam čula tu riječ prije nego što sam se preselila u Springfield." [gđa. Hoover] "Ne znam zašto. To je savršeno [adekvatna/*cromulent*] riječ". Očito se sada često koristi humoristično ili ironično u znak priznanja njezina porijekla kao izmišljene riječi u televizijskom programu. Izraz "*Meh*" bio je poznat po korištenju u epizodi "Hungry, Hungry Homer" (12. sezona, 15. epizoda, emitirana 2001.). U epizodi Homer predlaže odlazak u Blockoland, a njegova djeca, Bart i Lisa, odgovaraju nezainteresirano: Lisa: "Meh." Bart: "Meh." Lisa: "M-E-H. Meh." Ovaj jasan pravopis i izgovor pomogli su mu da se učvrsti kao kulturna krilatica. Nakon emitiranja epizode, riječ je dobila na popularnosti na internetu i u svakodnevnom jeziku, često korištena za izražavanje emocionalno bezizražajne ili neimpresionirane reakcije. Zbog Simpsona, "meh" je postao jedan od nekoliko primjera kako je serija utjecala na moderni govorni jezik. Od tada je dodan u rječnike poput Collins English Dictionary i Merriam-Webster, pokazujući kako je jednostavno gundanje nezainteresiranosti postalo široko prihvaćen izraz zahvaljujući dosegu serije. Ne zaboravimo da je Homerova poštapalica "D'oh" je čak dobila mjesto u Oxfordskom rječniku engleskog jezika.

ono što malo koja televizijska serija može tvrditi: nadišli su svoj medij i postali kulturna institucija. Ostavili neizbrisiv trag u kolektivnoj svijesti kroz humor, društvene komentare i univerzum likova koji se stalno širi. Dok razmišljamo o njihovoj 30-i-kusur-godišnjoj ostavštini, postaje očito da su "Simpsonovi" više od pukog crtića; to je kulturna sila koja je oblikovala način na koji gledamo na svijet.

Ovakav svjetonazor je, primjerice, prihvatio "Family Guy" a skupa s njim je prihvatio i fragmentirani apsurd kako bi se suočio s tabuima, često na vlastitu štetu. 2014. su obje emisije imale svoju službenu *crossover* epizodu ("The Simpsons Guy") koja je bila svojevrsna fuzija dva svijeta¹⁴ u kojima se protagonist Homer Simpson i Peter Griffin, skupa sa svojim porodicama, upoznaju u hibridnoj epizodi koja je na duhovit način priznaje njihove sličnosti. "American Dad!" je napravio iskorak nudeći oštru političku satiru, ali ponekad bi posrnuo u dvosmislenost naglašavajući teškoću snalaženja u političkoj satiri u polariziranim vremenima te pokazujući kako se satira može prisvojiti ili krivo protumačiti. "South Park" gurnuo je satiru na rub, ponekad potkopavajući vlastite poruke. "Rick & Morty" rastavili su sitcom do njihove filozofske jezgre, otkrivajući apsurd u narativu i moralu. Nasljednici "Simpsonovih" nisu samo crpili inspiraciju iz njihovog formata, već su se i nastojali istaknuti sadržajem koji pomiče granice.

Ova težnja za ozloglašenošću dovela je do priznanja, ali i kritika. "Family Guy" se suočio s kritikama zbog korištenja uvredljivog humora, no upravo je taj pristup stekao predanu bazu obožavatelja. Njegova spremnost da se izravno uhvati u koštac s tabu temama odražava evoluciju satirične oštine "Simpsonovih". "American Dad!" slično se bavi provokativnim pripovijedanjem, često koristeći svoje likove za kritiziranje političkih i društvenih pitanja. "South Park" je možda najotvoreniji u svojoj potrazi za ozloglašenošću. Njihov brzi produkcijski ciklus omogućuje im komentiranje aktualnih događaja s neposrednošću, često izazivajući čitav niz kontroverzi. Tvorci serije priznali su svoju zahvalnost "Simpsonovima", čak i dok se trude nadmašiti ih u smislu smjelosti. "Rick & Morty" izgradili su svoju nišu spajajući visokokonceptualnu naučnu fantastiku s mračnim humorom, izazivajući gledatelje svojim složenim narativima i filozofskim prizvukom.

14 Rick i Morty su također imali *cameo* ulogu u "Simpsonovima" u uvodnoj špici kauču u sezoni 26, povezivajući njihove svjetove.

Jedan od najupečatljivijih znakova kako su "Simpsonovi" uticali na gore pobrojane imitatore jest fenomen široko prepoznat u kritici popularne kulture kao flanderizacija. Ovaj termin, koji potječe iz TV tropova (eng. TV Tropes¹⁵) nazvan je po Ned Flandersu, liku iz "Simpsonovih" čije su vjerske i komšijske osobine s vremenom postajale sve preuveličavanije dok nije sveden na karikaturu samog sebe. Izvorno prikazan kao ljubazni i brižni komšija, Ned je postao stereotip "pretjerano revnog kršćanina", kojemu nedostaju nijanse ili dubina (TV Tropes, web). U "Family Guyu", ovaj proces je možda najuočljiviji kod Petera Griffina. U ranim sezonama serije, Peter je bio glup i neosjetljiv, ali je zadržao određeni stepen bliskosti i brige za svoju porodicu. Kako je serija napredovala, Peterova karakterizacija degradirala je u onu opasno neukog i često zlonamjernog lika, sklonog ekstremnom nasilju i ponašanju koje graniči sa sociopatskim. Ovo je jasan slučaj flanderizacije, gdje se temeljne osobine lika – u početku korištene za situacijski humor – toliko pojačavaju da zasjenjuju svaku humanost ili rast, pretvarajući lik u sredstvo za jeftinu šokantnu vrijednost, a ne satiru. Slično ovome, Stan Smith iz serije "American Dad!" prošao je flanderizaciju. U početku zamišljen kao parodija konzervativnih američkih vrijednosti i voljenog (iako dominantnog) oca, Stan se transformirao u figuru ekstremnog autoritarizma, netrpeljivosti i zaborava, korištenu prvenstveno za političke gegove i bizarne zaplete. Njegov nekada poluuvjerljiv svijet sve je više ispunjen nadrealizmom i apsurdnošću, dodatno udaljavajući seriju od prizemljene satire ranih sezona "Simpsonovih". Ovi pretjerani prikazi imaju za cilj pojačati humor i ozloglašenost, ali također signaliziraju odstupanje od složenih, emocionalno rezonantnih likova koji su definirali ranu ostavštinu omiljene springfieldske porodice.

Čak ni "South Park", serija koja se ponosi brzim odgovorom i kulturnom relevantnošću, nije izbjegla ovaj učinak. Eric Cartman, isprva razmaženo i sebično dijete, evoluirao je u lik koji utjelovljuje ekstremnu mržnju, manipulaciju i okrutnost – često korišten za kritiku američkog ekstremizma i rasizma. Dok "South Park" koristi Cartmanovu flanderizaciju samosvjesnije, obrazac odražava širi trend: animirane humoristične serije sve se više oslanjaju na ekstremnu karikaturu radi uticaja, često na štetu razvoja likova. Ovaj fenomen je također vidljiv u "Rick & Mortyju", gdje Rick Sanchez, nekoć tragičan, složen genij s filozofskom dubinom, postaje sve samodopadniji u sklonosti ni-

15 Vidi <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/Flanderization>

hilizmu. S vremenom Rickova empatija erodira, a serija se sve više oslanja na njegov destruktivni arhetip genija, privlačeći pozornost sumornim svjetonazorom i egzistencijalnim temama, ali povremeno gubeći emocionalnu jezgru koja je pomogla utemeljiti ranije sezone. Ono što povezuje sve ove primjere jest to što imitatorske serije odražavaju i uvećavaju ono što su "Simpsonovi" započeli s Ned Flandersom – pomak od višedimenzionalne satire prema tematskoj prezasićenosti. Iako je učinkovita za kratkoročni humor ili društveni komentar, flanderizacija često smanjuje potencijal serije zarad dugoročne rezonance kod publike. Stoga će ove serije često pomicati granice daleko izvan psihološkog realizma "Simpsonovih". Na primjer: Peter Griffin fizički zlostavlja Meg; Stan postaje karikatura nacionalizma bez ikakve kritičke svijesti; Cartman planira i izvršava stvarna ubistva; Rickov alkoholizam dovodi do interdimenzionalnog genocida. Ipak, ova je strategija postala zaštitni znak ovih ozloglašanih imitatora, učvršćujući njihovo odstupanje od "Simpsonovih" čak i kada joj duguju svoju kreativnu DNK.

Imitatori originala su dosegнули jedan novi nivo drskosti u ovome pogledu bez obzira na to da li se radi o korištenju brzih gegova i učestalom bavljenju kontroverznim temama, koristeći šok kao vrijednost komičnog alata ("Family Guy") ili kombiniranjem svojih scenarija s političkom satirou, promišljajući o američkim ideologijama i politikama ("American Dad!"). Obje serije duguju svoju satiričnu osnovu putu koji su utrljali "Simpsonovi". "South Park", pak, pomiče granice dalje, no i njegovi tvorci priznaju utjecaj "Simpsonovih" kroz meta-komentare o ovom odnosu, ističući izazov stvaranja originalnog sadržaja u krajoliku kojim dominira ogromno naslijeđe "Simpsonovih". "Rick & Morty" također crpe inspiraciju iz "Simpsona", miješajući porodičnu dinamiku s naučnom fantastikom i istražujući filozofske teme kroz avanture svojih likova. Svaka od ovih serija započela je u sjeni Simpsona, nasljeđujući njihov kulturni utjecaj i obiteljsku satiru. Ali da bi postali više od odjeka, razbili su tabue. Poput Herostrata, postali su nezaboravni ne očuvanjem hramova ukusa, već spaljivanjem istih. Zajedno su transformirali animirane sitcome u instrumente kulturnog sukoba, komplicirajući ulogu satire u savremenim medijima. Njihovo naslijeđe obilježeno je i priznanjima i negativnim reakcijama, utjelovljujući rizike i nagrade zapaljive moći satire. Poput Herostrata, palili su vatru ne da bi uništili značenje, već da bi zauvijek bili gledani u plamenu.

Arhetip	"South Park"	"Family Guy"	"American Dad!"	"Simpsonovi"
Id	Cartman	Peter / Stewie	Roger	Homer/Bart
Superego	Kyle	Lois / Brian	Hayley	Lisa Simpson
Moralno sidro	Stan	Brian	Steve (rijetko)	Marge Simpson
Utišani marginalac	Kenny	Chris	Klaus	Maggie Simpson

Komparativna tabela 1: Psihološki arhetipovi protagonista u Simpsonovima i njihovim nasljednicima

Arhetip	"South Park"	"Simpsonovi"	"Family Guy"	"American Dad!"
Odrasli muškarac u krizi kulturnog identiteta; izvodi idiotizam kao otpor ili da bi bio relevantan.	Randy Marsh	Homer Simpson	Peter Griffin	Stan Smith
Racionalna progresivna mladež; ignorirana savjest u slomljenom sistemu.	Wendy Testaburger	Lisa Simpson	Meg Griffin	Hayley Smith
Moralno autoritaran lik; dobronamjerno prekoračenje kao satira društvene kontrole	Sheila Broflovski	Marge Simpson (karikirana)	Lois Griffin (epizoda u kojima je kontrolirajuća)	Francine Smith (ozbiljni karakterni luk)
Patološki permisivna majka; omogućavatelj sociopatije; kritika institucionalnog zanemarivanja	Liane Cartman	Pasivna Marge (u epizodama kad je potpuno oslabljena)	Lois Griffin (u epizodama u kojima je promiskuitena)	Francine (u rasijanim izdanjima)

Komparativna tabela 2: Psihološki arhetipovi roditelja u Simpsonovima i njihovim nasljednicima

Arhetip	"Rick & Morty"	"Simpsonovi"	"Family Guy"	"American Dad!"	"South Park"
Ludi genij	Rick Sanchez	Lisa Simpson	Stewie Griffin	Roger	Cartman (mračni genij)
Moralni kompas	Morty Smith	Marge Simpson	Brian Griffin	Steve / Hayley	Kyle / Stan
Satira oca	Jerry Smith	Homer Simpson	Peter Griffin	Stan Smith	Randy Marsh
Ženski džoker	Summer Smith	Lisa/Maggie	Meg Griffin	Francine Smith	Wendy Testaburger
Majka vođena traumom	Beth Smith	Marge Simpson	Lois Griffin	Francine Smith	Sheila Broflovski

Komparativna tabela 3: "Rick & Morty" u odnosu na dosadašnje animirane serije

"Simpsonovi"	"Family Guy"	"American Dad!"	"South Park"	"Rick & Morty"	Ključne karakteristike preuzete od "Simpsonovih"
Homer Simpson	Peter Griffin	Stan Smith	Eric Cartman	Rick Sanchez	Homer je izvorno čovjek-dijete; Peter pretjeruje s idiotizmom; Stan odražava represiju; Rick je inverzni Homer; Cartman je Homer kao sociopata.
Marge Simpson	Lois Griffin	Francine Smith	Sharon Marsh	Beth Smith	Sve odražavaju pretjerano funkcionalnu majčinsku figuru, sve ciničniju i nestabilniju
Bart Simpson	Stewie Griffin	Steve Smith	Stan/Kyle	Morty Smith	Bartov buntovni arhetip dijeli se na sadistički (Stewie), anksiozni (Steve/Morty) i moralni (Kyle).
Lisa Simpson	Meg Griffin	Hayley Smith	Wendy Testaburger	Summer Smith	Lisina inteligencija reinterpretirana je kao žrtva (Meg), aktivizam (Hayley/Wendy) ili razočaranje (Summer).
Maggie Simpson	Stewie (opet)	—	Ike Broflovski	—	Maggiein trop tihog genijalca pretvara se u verbaliziranu prijetnju ili nadrealni humor.

Komparativna tabela 4: Prikaz sličnosti ključnih karakteristika koje novije animirane serije "posuđuju" od "Simpsonovih".

Lik	Ključne karakteristike	Psihološki nacrt preuzet od Homera
Homer Simpson	Hedonistički, impulzivan, pun ljubavi, ali često neupućen otac	Izvorni antijunak "čovjek-dijete"
Peter Griffin ("Family Guy")	Agresivno glup, nasilan, narcisoidan	Pojačava Homerov identitet do grotesknog viška. Nedostaje mu Homerova toplina. Seth MacFarlane priznao je da je Homer bio uzor: "Peter je u osnovi glupliji Homer." (MacFarlane, The New York Times, 2009.)
Stan Smith ("American Dad!")	Konzervativan, autoritaran, nesiguran	Hibrid Homerove impulzivnosti i Skinnerove represije; Stan invertira Homerovu lijenost u rigidni ekstremizam.
Rick Sanchez ("Rick & Morty")	Hiperinteligentan, alkoholičar, suicidalan, narcisoidan	Rick je Homerova mračna genijalna inverzija. Dok je Homer glup i pun ljubavi, Rick je briljantan i emocionalno prazan. Obojica predstavljaju mušku disfunkciju u različitim epohama.

Komparativna tabela 5: Prikaz sličnosti ključnih karakteristika koje Homer Simpson daje svojim pan-danima

Lik	Ključne karakteristike	Psihološki nacrt preuzet od Marge
Marge Simpson	Majčinski, posvećena, hiperodgovorna, sklona perfekcionizmu, popustljiva	Marge je epitom majke pune razumijevanja koja kompulzivno preuzima odgovornosti za disfunkciju svoje porodice što joj priskbljuje ulogu njegovateljice koja često zanemaruje vlastite potrebe
Lois Griffin ("Family Guy")	Sarkastična, potisnuta, povremeno hedonistična	Lois je seksualizirana, cinična verzija Marge. Zadržava Margeinu ulogu njegovateljice, ali je razočaranija i nepromišljenija.
Francine Smith ("American Dad!")	Pobunjena kućanica, emocionalno nestabilna	Počinje kao Margein arhetip, ali postaje nepredvidljiva - ismijava ulogu "mame iz predgrađa".
Beth Smith ("Rick & Morty")	Alkoholičarka, emocionalno prazna, nemarna	Duboko cinično ogledalo Marge. Bethina emocionalna represija ima kobne posljedice.
Sharon Marsh ("South Park")	Često bez glasa ili pod stresom; često sklona emotivnom lomu.	Sharon odražava Margein emocionalni teret, ali bez odlučnosti ili samostalnosti.

Komparativna tabela 6: Prikaz sličnosti ključnih karakteristika koje Marge Simpson daje svojim pandanima

Lik	Ključne karakteristike	Psihološki nacrt preuzet od Barta
Bart Simpson	Impulzivan, nestašan, potajno osjetljiv	"Prevarant sa srcem"
Stewie Griffin ("Family Guy")	Hiperinteligentan, nasilan, potisnut homoseksualni identitet	Mračna parodija Bartovih nestašluka pomiješanih s narcizmom i sadizmom.
Steve Smith ("American Dad!")	Nespretn, očajnički želi prihvaćanje	Steve je Bart kad bi Bart imao tjeskobu umjesto samopouzdanja.
Morty Smith ("Rick & Morty")	Naivan, anksiozan, traumatiziran	Morty je egzistencijalna evolucija Barta. Obojica su djeca koja reagiraju na disfunkcionalne odrasle.
Stan/Kyle ("South Park")	Savjest i znatiželja (Kyle), egzistencijalna zbunjenost (Stan)	Obojica odražavaju introspektivniju stranu Barta, posebno njegovu borbu s otuđenjem.

Komparativna tabela 7: Prikaz sličnosti ključnih karakteristika koje Bart Simpson daje svojim pandanima

Lik	Ključne karakteristike	Psihološki nacrt preuzet od Lise
Lisa Simpson	Nadarena, moralno motivirana, usamljena, anksiozna	Prerano sazrela idealistica Meg je Lisa pretvorena u metu zlostavljanja. Tamo gdje se Lisa poštuje, Meg se ismijava.

Meg Griffin ("Family Guy")	Društveno odbačena,, anksiozna, nevoljena	Meg je Lisa pretvorena u metu zlostavljanja. Tamo gdje se Lisa poštuje, Meg se ismijava..
Hayley Smith ("American Dad!")	Liberalana, buntovna, intelektualac	Hayley nastavlja Lisin progresivni idealizam, ali s dodatnim cinizmom
Summer Smith ("Rick & Morty")	Sarkastična, traži pažnju, zasjenjena	Preumorna Lisa, koja se bori s nihilizmom.
Wendy Testaburger ("South Park")	Pametna, politički osviještena, asertivna	Wendy izravno nasljeđuje Lisin feministički, aktivistički senzibilitet.

Komparativna tabela 8: Prikaz sličnosti ključnih karakteristika koje Lisa Simpson daje svojim pandanima

Lik	Ključne karakteristike	Psihološki nacrt preuzet od Maggie
Maggie Simpson	Tiha, promatrački nastrojena, podcijenjena	Tihi genij
Stewie Griffin ("Family Guy")	Verbalizira Maggiein potencijal za nasilje i genijalnost	Stewie je ono što bi Maggie mogla biti kad bi mogla govoriti – I kad bi imala psihopatiju.
Ike Broflovski ("South Park")	Tih, ali nadrealan, ponaša se izvan svojih godina	Parira s Maggie u njezinom mješavinom nevinosti i neočekivanog utjecaja.

Komparativna tabela 9: Prikaz sličnosti ključnih karakteristika koje Maggie Simpson daje svojim pandanima

Serija	Lik	Arheptipska uloga	Ključne karakteristike	Usporedna poveznica
"Simpsonovi"	Homer Simpson	Otac klaun	Lijen, impulzivan, emocionalno naivan	Prototip modernog tate iz humoristične serije; omekšan srcem i odanošću. Odjekuju ga Peter, Stan i Randy.
	Marge Simpson	Majka moralno sidro	Strpljiva, preopterećena, brižna	Glas razuma; slično Loisinim ranim sezonama i Francineinim trenucima prizemljenosti.
	Bart Simpson	Dijete prevarant	Buntovan, pametan, haotičan	Odjekuje Stewiejeve rane nestašluke, pa čak i Cartmanov rani šaljivdžija (presociopatija).
	Lisa Simpson	Idealist autsajder	Intelektualna, moralna, usamljena	Najbliži analog: Wendy, Hayley i povremeno Summer.
	Maggie Simpson	Tihi promatrač	Nevina, enigmatična	Simbolična prisutnost; rijetko glasna, ali ponekad šokantno učinkovita

"Family Guy"	Peter Griffin	Apsurdni otac	Grub, egocentričan, regresivan	Hiper-pretjerani Homer. Vođen idom. Podsjeća na kasniju evoluciju Randyja Marsha
	Lois Griffin	Razočarana majka	Sarkastičma, seksualna, povremeno autoritativna	Oscilira između Marge i Liane Cartman, ovisno o scenariju
	Stewie Griffin	Zlobno čudo od djeteta	Narcisoidan, queer kodiran, hiperinteligentan	Dijeli osobine s Mortyjem (mračni potencijal) i Rickom (intelekt, nihilizam
	Brian Griffin	Postmoderni heteroseksualni muškarac	Pretenciozan, nesiguran, racionalan	Funkcionalno sličan Mortyju u kasnijim sezonama.)
	Meg Griffin	Vječna žrtva	Odbačena, anksiozna, nevidena	Mračna verzija Lise; funkcionira kao vreća za udaranje, za razliku od poštovane Lise ili Wendy.
"American Dad!"	Stan Smith	Konzervativni otac	Patriota, deluzioniran, povremeno iskren	Satirizira slijepi nacionalizam. Autoritarni pristup Homeru/Peteru.
	Francine Smith	Potisnuti džoker	Vesela, nestabilna, seksualno avanturistički nastrojena	Hibrid Marge i Liane Cartman; često emocionalno ignoriran.
	Steve Smith	Štreberski adolescent	Nespretan, emotivan, ambiciozan	Odjek Milhousea s više prisutnosti na ekranu; preklapa se s Mortyjevom nesigurnošću.
	Hayley Smith	Idealistički buntovnik	Liberalna, iscrpljena, intelektualac-narkoman	Odrasla Lisa/Kasna Wendy; funkcionira kao aktivistička savjest serije.
	Roger	Haotično božansko biće	Nefiltriran, sebičan, teatralan	Dijeli Rickovu amoralnost, mijenjanje oblika i kompleks boga; najnestalniji lik u sitcomu.

"South Park"	Kyle Broflovski	Etički protivnik	Moralan, idealističan, neurotičan	Židovska savjest; lik najbližiji Lisi.
	Eric Cartman	Sociopatski prevarant	Manipulativan, fanatičan, harizmatičan	Mračna evolucija Barta i Stewieja; moralna praznina koja razotkriva kulturno licemjerje
	Stan Marsh	Prosječna osoba razočarana sistemom	Promišljen, empatičan, emocionalno umoran	Slično Mortyju i Lisi služi kao savjest serije; okružen apsurdnošću koju ne može kontrolirati
	Kenny McCormick	Nijemi mučenik	Siromašan, seksualiziran, više puta ubijen	Simbol klasne patnje; Maggiein fatalistički odjek.
	Randy Marsh	Arhetip nestabilnog oca	Djetinjast, performativan, kaotična	Vrhunac posthomerovskog apsurdna oca; odjekuje Peterom + Stanom + Rickom.
	Wendy Testaburger	Feministički idealist	Pametna, asertivna, etična	Lisa/Wendy iz South Parka; izražava otpor u kaos.
	Liane Cartman	Popustljiva majka	Pasivna, naivana, popustljiva	Inverzija Marge; majčinska neaktivnost kao društvena kritika.
	Sheila Broflovski	Kontrolirajuća majka	Pravedna, prezaštitnički nastrojena, moralističan	Satirično preuveličavanje Margeine disciplinarne strane; duhovno bliže Bethinoj emocionalnoj represiji i Francininom zakopanom bijesu.
"Rick & Morty"	Rick Sanchez	Nihilistički genij	Narcisoidni, alkoholičar, suicidalan	Evolucija Stewieja + Rogera; arhetip toksičnog genija.
	Morty Smith	Traumatizirani dječak junak	Anksiozan, etičan, sve više iscrpljen	Odražava silazak Barta + Stevea + Stewieja; dijete prisiljeno u apsurdnu odraslu dob.
	Beth Smith	Oštećena majka	Ogorčena, natjecateljski nastrojena,	Odražava moralnu obrambenost Sheile Broflovski s odvojenošću Liane Cartman.
	Summer Smith	Preživjeli milenijalac	Sarkastična, previđena, prilagodljiva	Slična Wendy, Hayley, Lisi (ako su izgubile nadu).
	Jerry Smith	Pasivno neuspješni otac	Slab, nesiguran, naivno optimističan	Inverzno Homeru: nema moći, nema kontrole, nema harizme.

Komparativna tabela 10: Usporedne poveznice svih arhetipskih uloga glavnih likova između animiranih serija "Simpsonovi", "Family Guy", "American Dad!", "South Park", i "Rick & Morty"